

BYARNA OCH LANDSBYGDEN

Kulturmiljöprogram Lomma kommun

Åtgärdsprogram

Antaget av kommunfullmäktige 24 november 2005.

Kulturmiljöprogram Lomma kommun
Åtgärdsprogram, Byarna och landsbygden
2005

Kulturmiljöprogrammet är producerat av Malmö Kulturmiljö.

Projektgrupp:

Lomma kommun
Gun Andersson, kulturchef (projektledare)
Anders Nyquist, planeringschef
Gertrud Richter, stadsarkitekt

Malmö Kulturmiljö
Carola Lund, byggnadsantikvarie
Olga Schlyter, byggnadsantikvarie
Pia Wallin, byggnadsantikvarie
Carl Johan Sanglert, arkeolog och kulturgeograf

Formgivning av omslag: Ottosson Media
Layout och bildhantering: Malmö Kulturmiljö
Foto: Malmö Kulturmiljö
Äldre bildmaterial: Lomma kommuns centralarkiv
Kartmaterialet är baserat på Lomma kommuns digitala grundkarta från 2001 och bearbetat av Malmö Kulturmiljö.

Förord

God bebyggd miljö är ett av de femton miljö kvalitetsmål riksdagen antagit. Enligt beslutet skall senast år 2010 fysisk planering grundas på program och strategier för hur kulturhistoriska och estetiska värden skall tas till vara och utvecklas.

I ett läge då utbyggnadstrycket på vår region är stort är det extra angeläget att ha kunskap om vad som skapar bygdens, ortens eller områdenas karaktär och vilka värden som skall värnas och vilka nya element vi eftersträvar. Vårt kulturmiljöprogram skall bejaka och främja utveckling och omvandling och med det i bagaget kan vi planera för och medge utveckling med den hänsyn som en systematisk analys av bebyggd miljö ger möjlighet till. Våra bebyggelsemiljöer och kulturlandskap har stor betydelse för inte bara kommunens invånare utan också för dess ansikte utåt.

Alla är vi i grunden angelägna om att bidra till att skapa bra miljöer och att värna det skyddsvärda och ta oss an gamla byggnader eller trädgårdar med respekt för de idéer som skapat dem och de värden de kan innehålla. Med den övertygelsen i grunden är det min förhoppning att vårt Kulturmiljöprogram väcker nyfikenhet och ger kunskap hos varje medborgare. Det bästa skyddet för vår kulturmiljö är när varje fastighetsägare själv inser dess värde och handlar därefter.

Vår kommun har underbara byggnader och fantastiska miljöer. Vi skall utveckla våra bebyggelsemiljöer, anpassa dem efter dagens behov och värderingar, men på ett sätt som inte innebär att vi riskerar skada eller förstöra det som både vi idag och våra barn och barnbarn skall kunna få uppleva när de flanerar i vår kommun om femtio eller hundra år. Då skall vi dessutom ha skapat nya byggnader och miljöer som de tycker är skyddsvärda och vill bevara för sina barnbarn.

Att åstadkomma en god bebyggd miljö handlar om att ta sig an dagen med kunskap om och respekt för gårdagen och omsorg om morgondagen.

Thomas Håkansson
Kommunstyrelsens ordförande

Innehåll

Inledning	5
Åtgärdsprogrammets status och tillämpning	6
Urval och riktlinjer	6
Kulturmiljön och lagstiftningen	9
Kulturmiljön i Lomma kommun	13
Urval: Bebyggelsemiljöer	19
Bytomterna	71
Skifteslandskapet	75
Vägarna	79
Ordlista	81

Inledning

”Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön...” (Lag om kulturminnen m.m., KML, 1 kap 1§)

Att skydda och vårda kulturmiljön är en nationell angelägenhet, och ansvaret delas av oss alla. Detta slås fast i Kulturminneslagens första kapitel. Därför är det av stor vikt att hos såväl allmänhet som tjänstemän förankra och fördjupa kunskapen om det värdefulla i vår omgivning. I Lomma kommun pågår arbetet med ett Kulturmiljöprogram som ska samla och sprida kunskap om kommunens kulturhistoriskt intressanta miljöer.

Kulturmiljöprogram i tre delar

Kulturmiljöprogrammet består av tre delar. Den första delen är en historisk översikt som redogör för kommunens kulturhistoriska utveckling. Den andra delen är föreliggande åtgärdsprogram, i vilket värdefulla miljöer och objekt pekas ut och förslag ges på åtgärder för att bevara dem. Den tredje delen består av informationsblad med råd och riktlinjer till fastighetsägare och enskilda husägare som planerar att göra förändringar av sina byggnader.

Arbetet med kulturmiljöprogrammet har pågått under perioden 2001-2005 och har utförts av Malmö Kulturmiljö, på uppdrag av kommunstyrelsen i Lomma kommun. Åtgärdsprogrammet har utförts av byggnadsantikvarierna Carola Lund, Olga Schlyter och Pia Wallin samt kulturgeografen och arkeologen Carl Johan Sanglert. De avsnitt som behandlar kommunens offentliga platser och miljöer har gjorts av landskapsarkitekt Ylva Pålstam på Ramböll Sverige AB.

Åtgärdsprogrammets syfte

Åtgärdsprogrammet ska samla och sprida kunskap om värdefulla miljöer och ge rekommendationer för en varsam hantering av dem. Det riktar sig till kommunens tjänstemän, fastighetsägare och en intresserad allmänhet. Åtgärdsförslag som presenteras i programmet kan av kommunens tjänstemän användas som underlag vid fysisk planering och ärendehantering. Genom att en samlad bedömning gjorts av kommunens kulturmiljöer kan exempelvis bygglovsärenden bedömas på likvärdiga grunder. För fastighetsägare innebär det också en större tydlighet i beslutsprocessen, då underlaget finns tillgängligt redan på förhand. Programmet ger också fastighetsägare råd om hur de bäst bevarar kulturvärdena i sina hus.

Läsanvisningar

Åtgärdsprogrammet är uppdelat i tre delar, “Lomma tätort”, “Bjärred och Borgeby” samt “Byarna och landsbygden”. Ett inledande avsnitt som beskriver hela Lomma kommun som kulturmiljö återfinns i alla tre delarna. Här beskrivs det som kan ses som karaktäristiskt och värdefullt för hela kommunen, och som bör beaktas och värnas vid framtida översikts- och detaljplanearbete.

De delar som behandlar de detaljplanelagda tätorterna är strukturerade i tre detaljeringsnivåer. Inledningsvis behandlas varje tätort i sin helhet, med dess lokala särdrag och bevarandevärda kulturmiljöer. Nästa nivå gäller avgränsade områden i tätorterna. Det kan till exempel vara ett bebyggelseområde som har en enhetlig karaktär. I Lomma finns 23 områden utvalda, i Bjärred 18 och i Flädie fem. Varje område har ett kapitel som inleds med en karta. Området är beskrivet och det finns riktlinjer för hur värdefulla karaktärsdrag kan bevaras.

På den lägsta detaljeringsnivån handlar det om enskilda byggnader. I varje område är kulturhistoriskt värdefulla byggnader markerade på kartan och beskrivna, och det finns riktlinjer för deras bevarande. Byggnaderna är ordnade efter fastighetsbeteckning, eftersom det är det gängse sättet att benämna byggnader i det kommunala arbetet.

För orterna Lomma, Bjärred och Borgeby finns kapitel som behandlar ett urval av de offentliga platserna och miljöerna, och åtgärdsförslag presenteras för hur man bör handskas med dessa.

Foton och kartor

Åtgärdsprogrammet är illustrerat med ett stort antal färgfoton som tagits av Malmö Kulturmiljö under arbetet med åtgärdsprogrammet samt under bebyggelseinventeringen åren 2001-2003. Enstaka bilder har tagits vid senare tillfällen. De historiska bilderna som förekommer är lånade från Lomma kommuns centralarkiv. Bilderna i avsnitten som behandlar offentliga platser och miljöer har tagits av Ylva Pålstam 2005. Kartmaterialet är framställt av Malmö Kulturmiljö och baserat på Lomma kommuns digitala grundkarta från 2001.

Källor

De historiska uppgifter som förekommer i åtgärdsprogrammet är hämtade från den historiska översikten och från bebyggelseinventeringen. I den historiska översikten finns en sammanställning av alla källor som använts.

Åtgärdsprogrammets status och tillämpning

Vägledande dokument

Åtgärdsprogrammet är ett förtydligande av den kommuntäckande översiktsplanen och hanteras som en fördjupning av denna plan inom kulturmiljöområdet. Programmet är inte juridiskt bindande, men det är vägledande vid beslut i exempelvis bygglovsfrågor och det kommer fungera som underlag vid framtagandet av juridiskt bindande detaljplaner.

Allmänna och enskilda intressen

Översiktsplaner redovisar de allmänna intressena och innefattar inte någon slutgiltig avvägning gentemot enskilda intressen. Det är vid framtagandet av detaljplaner och områdesbestämmelser samt vid bygg- och rivningslovsprövning som avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen ska göras enligt Plan- och bygglagen.

Eftersom det är kulturmiljön utifrån det allmännas intressen som värnas i åtgärdsprogrammet läggs större vikt vid sådant som är synligt från offentliga platser, till exempel från gatan. Detta framgår av programmets riktlinjer, som ofta endast gäller förändringar i gatufasader. Fasaderna mot gatan utgör en del av många människors gemensamma stadsbild och livsmiljö, och där är det viktigare att värna om de värden som finns.

Detaljplaner och områdesbestämmelser

En detaljplan är ett juridiskt dokument som bestämmer hur mark och bebyggelse får användas. Den reglerar såväl enskildas som kommunens rättigheter och skyldigheter. I detaljplanen fastslås hur marken får bebyggas, till exempel höjd och placering av husen. Utformningen av ny bebyggelse och ändringar av befintlig bebyggelse kan också regleras. En detaljplan kan täcka en hel stadsdel eller bara en del av ett kvarter eller en fastighet. Områdesbestämmelser används för områden som inte omfattas av detaljplan och reglerar endast ett fåtal frågor. När detaljplaner och områdesbestämmelser upprättas har berörda och andra medborgare insyn och möjlighet att framföra synpunkter under det i lagen föreskrivna samråds- och utställningsförfarandet.

Bygglovshantering

För att bygga nytt, bygga om eller bygga till krävs i de flesta fall bygglov. Det gäller också anordnandet av till exempel plank och murar. Inom område med detaljplan krävs lov för att ändra utseende på en byggnad genom att till exempel måla om den eller byta fasadbeklädnad. Bygglov söks hos kommunen, och beslut tas av handläggarna på Plan- och byggkontoret eller av Miljö- och byggnadsnämnden. Kommunen har i vissa fall ändrat bygglovsplikten i detaljplan, det kan antingen vara en minskning eller en ökning av lovsplikten. För att få veta vad som gäller i ett specifikt fall måste man vända sig till plan- och byggkontoret.

Urval och riktlinjer

Bebyggelseinventering ligger till grund

I åtgärdsprogrammet presenteras byggnader och miljöer av kulturmiljöintresse. Till grund för urvalet ligger dels den historiska översikt över Lomma kommun som utgör Kulturmiljöprogrammets första del, dels en bebyggelseinventering som genomfördes under åren 2001-2003. Inventeringen omfattade samtliga byggnader i kommunen uppförda före 1960, samt enhetliga bostadsområden och ett urval av enskilda, arkitektritade hus uppförda efter 1960. Inventeringen finns på Lomma kommun i form av en databas.

Urval av byggnader och miljöer

Urvalet av byggnader och miljöer i åtgärdsprogrammet ska spegla hela kommunens kulturhistoria med dess varierade berättelser och perspektiv. Det är inte bara det speciella och unika som är kulturhistoriskt värdefullt, utan även det vardagliga och representativa. Byggnader och miljöer fungerar som historiskt källmaterial, varifrån man kan utläsa mycket om traktens utveckling och om människors levnadsbetingelser under olika perioder i historien. Därför är det viktigt att man, parallellt med nyproduktion och förändringsarbete, också arbetar för ett bevarande av en allsidig bebyggelse.

”Röda” och ”gula” hus

I åtgärdsprogrammet har vissa byggnader markerats med rött eller gult på områdeskartorna. De hus som är markerade med gult har bedömts som kulturhistoriskt värdefulla, och besitter värden som ska beaktas vid ändringar i enlighet med varsamhetskravet i Plan- och bygglagen 3 kap § 10. De hus som är markerade med rött har bedömts som särskilt värdefulla ur kulturhistorisk synvinkel, och omfattas därför av förvanskningsförbudet i Plan- och bygglagen 3 kap § 12.

Varsamhetskrav och förvanskningsförbud

I Plan- och bygglagen 3 kap § 10 står det att ändring av en byggnad ”skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara”. Denna lagtext gäller generellt för all bebyggelse. Alla hus ska alltså behandlas med varsamhet, och om det finns kulturhistoriska värden ska dessa tas till vara. Kommunen kan precisera och säkerställa detta krav för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse genom att införa varsamhetsbestämmelser i juridiskt bindande detaljplaner.

För byggnader som är ”särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär” gäller Plan- och bygglagen 3 kap § 12, som innebär ett förbud mot förvanskningar. För att säkerställa att detta krav juridiskt kan kommunen införa skyddsbestämmelser i detaljplan. Skyddsbestämmelser kan också innebära rivningsförbud.

Vad är en byggnads karaktär?

I åtgärdsprogrammet presenteras åtgärdsförslag för hur de utvalda byggnaderna och miljöerna bör behandlas för att deras kulturvärden ska bevaras. Dessa riktlinjer är ofta formulerade på ett tämligen generellt sätt. Det kan till exempel stå att det är viktigt att en byggnads karaktär bibehållas. Vad som är en byggnads karaktär kan vara svårt att sätta fingret på. Det handlar ofta om en kombination av material, volym, fasadkomposition och detaljers utformning. Till synes små förändringar kan ofta förändra en byggnad mer än vad som avsetts. För att undvika misstag kan man vända sig till kommunens arkitekter eller antikvariska expertis för råd.

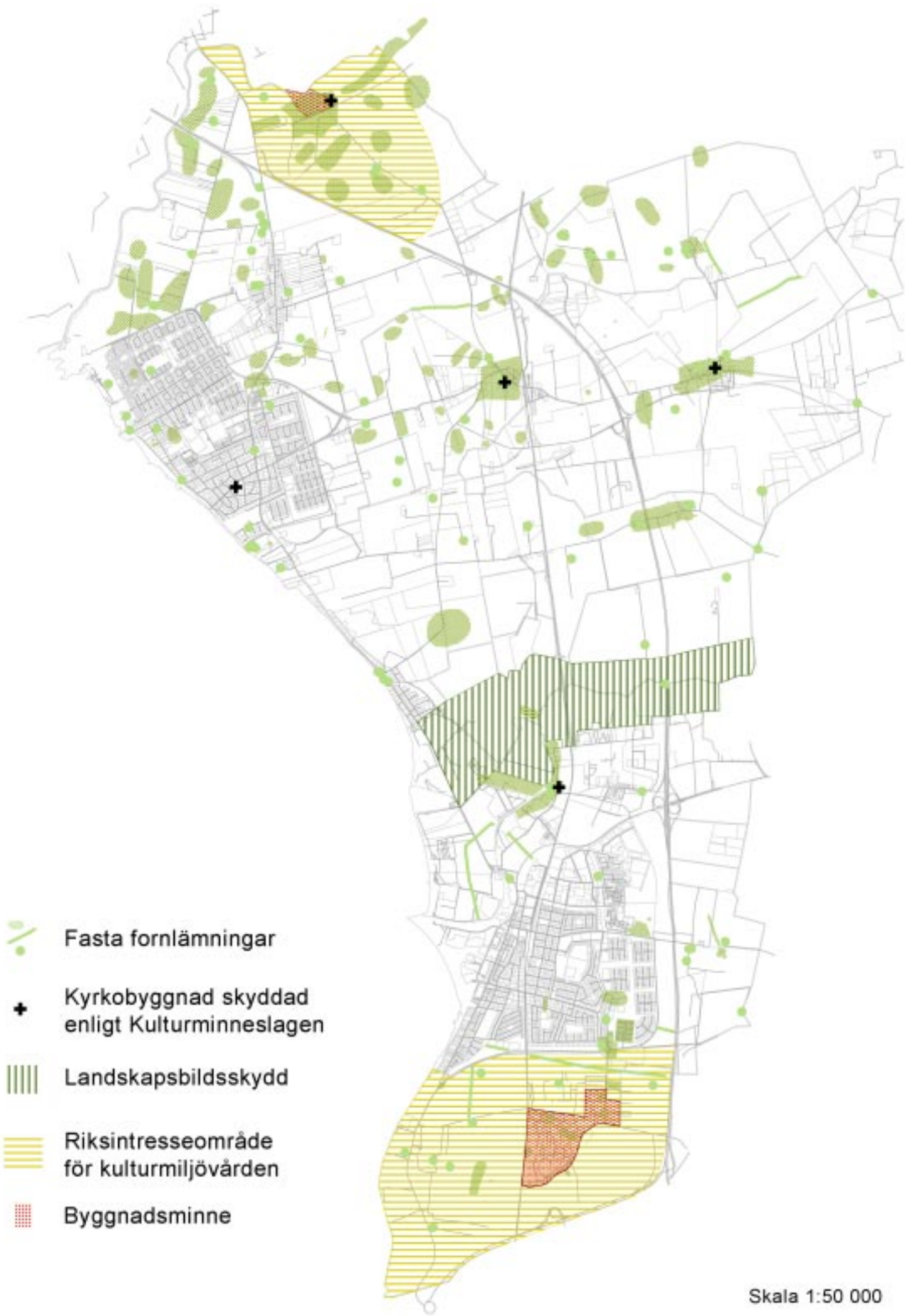
Plan- och bygglagen

3 kap 1 § Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan.

3 kap 10 § Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

3 kap 12 § Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

3 kap 13 § Byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.



-  Fasta fornlämningar
-  Kyrkobyggnad skyddad enligt Kulturminneslagen
-  Landskapsbildsskydd
-  Riksintresseområde för kulturmiljövården
-  Byggnadsminne

Skala 1:50 000

Kulturmiljön och lagstiftningen

Kyrkobyggnad - Samtliga kyrkobyggnader byggda före 1940 är skyddade enligt Kulturminneslagen, och får inte ändras utan tillstånd från Länsstyrelsen. Borgeby, Fjelie, Flädie, Lomma kyrkor tillhör de kyrkor som är uppförda före 1940 och som därmed besitter ett skydd. Även kulturhistoriskt värdefulla kyrkor som tillkommit efter detta år kan efter beslut från Riksantikvarieämbetet skyddas genom denna lag, vilket är fallet med Berga kyrka.

Begravningsplats - Samtliga begravningsplatser anlagda före 1940 är skyddade enligt Kulturminneslagen. Länsstyrelsen är här beslutande instans. Enligt denna lag är Borgeby, Fjelie, Flädie och Lomma kyrkors kyrkogårdar skyddade. Kolerakyrkogården i Bjärred definieras som fornminne (se nedan).

Landskapsbildsskydd - En gammal form av skydd för landskapsbilden med stöd av naturvårdslagen i dess lydelse före 1 januari 1975. Skyddsformen förordnades av Länsstyrelsen för vissa områden i syfte att reglera bebyggelse, vägar och andra anläggningar som kunde påverka landskapsbilden negativt. Även om begreppet inte finns i den nu gällande miljöbalken gäller fortfarande bestämmelserna inom de olika landskapsbildskyddade områdena så länge Länsstyrelsen inte beslutat om något annat. Bestämmelserna inom ett landskapsbildskyddat område reglerar inte anordningar för jord- och skogsbrukets behov men för att till exempel bygga ett nytt bostadshus krävs det dispens. Inom Lomma kommun finns en miljö som besitter ett landskapsbildsskydd, nämligen Höje ås dalgång.

Länsintresse – I Malmöhus län har bevarandevärda kulturmiljöer pekats ut ett länsperspektiv. För att länsintressenas kvaliteter ska säkerställas krävs att de säkerställs i den kommunala planläggningen. I Lomma kommun finns fyra länsintressen som tagits ut av Länsstyrelsen; Alnarp (Öppen odlingsbygd med fornlämningar. Bebyggelsemiljön i Alnarp), Bomhög (Öppet odlingslandskap med fornlämning), Fjelie (Öppen odlingsbygd med fornlämningar) och Borgeby (Fornlämningar i öppen odlingsbygd). Dessutom finns tre enstaka objekt och miljöer i Lomma kommun som bedömts vara av länsintresse; Gamla Folkets hus i Lomma, före detta Kockums tegelbruk och Bjersunds tegelbruk. För att länsintressenas kvaliteter ska säkerställas krävs att de säkerställs i den kommunala planläggningen.

Riksintresse - Enligt Miljöbalken kan Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer peka ut riksintressen för kulturmiljövården som bedöms vara av nationellt intresse att skydda och vårda. För att riksintressenas kvaliteter ska bevaras krävs att de säkerställs i den kommunala planläggningen. Nödvändiga förändringar inom riksintresseområdena ska genomföras med stor varsamhet och respekt för såväl deras karaktär som miljön i sin helhet. Länsstyrelsen är beslutande instans. Vid konflikt är regeringen beslutande instans. Riksintressen för kulturmiljövården i Lomma kommun är Löddeköpinge-Stävie-Borgeby [M44] (delen i Borgeby socken) och Alnarp – Burlöv [M 80] (delen i Lomma socken). Dessutom ingår stora delar av Lomma kommun (väster om E6) i riksintresset för kustzonen, enligt Miljöbalken 4 kap 1 § och 4 §. Kustzonen är skyddad på grund av sina kultur- och naturvärden. Bland annat innebär detta att ingen ny fritidsbebyggelse ska uppföras annat än som förtätning av befintliga fritidshusområden.

Byggnadsminnen – Enligt Kulturminneslagen kan en synnerligen märklig byggnad förklaras som byggnadsminne. Länsstyrelsen är beslutande instans, och de utfärdar även skyddsföreskrifter som anger på vilket sätt byggnadsminnet ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden det inte får ändras. Byggnadsminnen i Lomma kommun är Borgeby slott och Alnarp. Det finns i dagsläget inga byggnader inom kommunen där fråga väckts om byggnadsminnesförklaring.

Statliga byggnadsminnen - Byggnadsminne i statlig ägo. Riksantikvarieämbetet är här beslutande instans. Lomma kommun saknar statliga byggnadsminnen.

Fornlämning - Alla fasta fornlämningar är skyddade enligt Kulturminneslagen. Man får inte förändra, ta bort, skada eller täcka över en fornlämning utan tillstånd från Länsstyrelsen. Fasta fornlämningar är följande lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna:

1. gravar, gravbyggnader och gravfält samt kyrkogårdar och andra begravningsplatser,
2. resta stenar samt stenar och bergytor med inskrifter, symboler, märken och bilder samt andra ristningar eller målningar,
3. kors och minnesvårdar,
4. samlingsplatser för rättskipning, kult, handel och andra allmänna ändamål,
5. lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser samt kulturlager som uppkommit vid bruket av sådana bostäder eller platser, liksom lämningar efter arbetsliv och näringsfång,
6. ruiner av borgar, slott, kloster, kyrkobyggnader och försvarsanläggningar samt av andra märkliga byggnader och byggnadsverk,

7. färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och likartade anläggningar för samfärdsel samt gränsmärken och labyrinter,
8. skeppsvrak, om minst etthundra år kan antas ha gått sedan skeppet blev vrak.

Fasta fornlämningar är också naturbildningar till vilka ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna liksom lämningar efter äldre folklig kult.

Inom Lomma kommun finns såväl synliga som dolda fornlämningar. Genom Kulturminneslagen har fasta fornlämningar ett automatiskt skydd, vilket innebär att en nyupptäckt fornlämning har ett omedelbart skydd, utan att något myndighetsbeslut fattats. Exempel på fornlämningar i Lomma kommun är bronsåldershögar, men det finns även yngre lämningar såsom kolerakyrkogården i Bjärred och lertäkterna i Lomma.

Ortnamn - Enligt Kulturminneslagen ska god ortnamnsred iaktas vid statlig och kommunal verksamhet. Det innebär bland annat att hävdvunna ortnamn inte ska ändras utan starka skäl och att påverkan på hävdvunna namn ska beaktas vid nybildning av ortnamn.

Bevarandeplaner - Ett hus eller en miljö kan behandlas i en bevarandeplan som innebär att en extra stor hänsyn tas till byggnaderna/miljöernas kulturhistoriska värde vid lovgivning. Byggnadsnämnden i kommunen är då beslutande instans. Det finns för närvarande inga översiktliga bevarandeplaner för Lomma kommun.

Översiktsplanen - I översiktsplanen redovisas kulturhistoriskt intressanta miljöer, byggnader och fornlämningar inom kommunen med mål, riktlinjer och rekommendationer för att säkerställa kulturmiljöerna. Översiktsplanen är obligatorisk. Den behandlar mark- och vattenanvändning och bebyggelseutveckling för hela kommunen. Den utgör underlag för detaljplanläggning och vid prövning av ansökningar om lov, men innehåller inga avvägningar mellan enskilda och allmänna intressen. Den har ingen bindande verkan för enskilda och myndigheter.

Områdesbestämmelser - Områdesbestämmelser kan användas för att säkerställa översiktsplanens intentioner eller tillgodose riksintressen. Områdesbestämmelser kan antas till exempel för att skydda en kulturmiljö eller landskapsbild mot störande förändringar, för att reglera tillbyggnader och andra ändringar samt nya byggnader i en värdefull miljö och för att i en värdefull miljö utvidga lovpunkten till att omfatta fasadåtgärder och rivning. Det är byggnadsnämnden i kommunen är beslutande instans. Det finns inga områdesbestämmelser för Lomma kommun.

Detaljplaner - Genom detaljplaner regleras markens användning och bebyggelsen inom kommunen. I detaljplaner görs avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen, och rättigheter och skyldigheter för markägare klarläggs. Det är detaljplanen som ligger till grund för bygglovprövningen. Byggnadsnämnden är beslutande instans vad gäller detaljplaner.

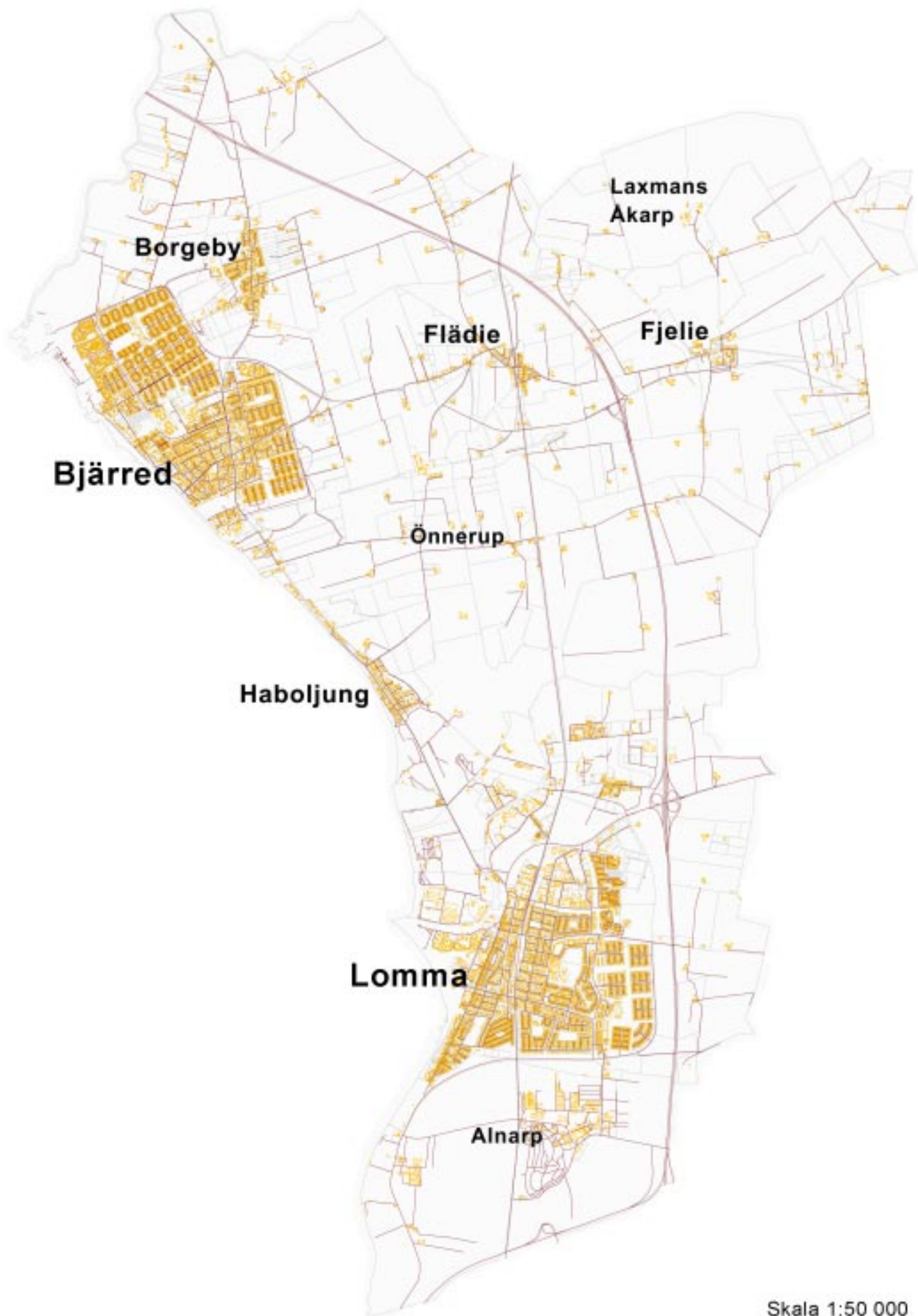
- *Varsamhetskrav och varsamhetsbestämmelser* - I plan- och bygglagen 3 kap 10 § finns ett generellt varsamhetskrav som gäller all bebyggelse. Där står det att en ändring av byggnad ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, kulturhistoriska och konstnärliga värden tas till vara. I detaljplaner kan man införa särskilda varsamhetsbestämmelser, *k-märkning*, där man preciserar innebörden av kravregeln i PBL 3:10.
- *Förvanskingsförbud och skyddsbestämmelser* - För byggnader som är särskilt värdefulla från kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, gäller enligt 3 kap 12 § att de inte får förvanskas. I detaljplaner kan man införa särskilda skyddsbestämmelser, *q-märkning*, där man preciserar innebörden av kravregeln i PBL 3:12. Även rivningsförbud kan införas med en sådan bestämmelse. Det finns ingen märkning eller lista över byggnader i Lomma kommun som ses som "trotolvor". Ett exempel på en miljö i kommunen som är märkt med litet q är Tegelbruksområdet i Bjärred. Även vissa enskilda hus utmed Strandvägen i Lomma är försedda med q i detaljplanen.
- *Q-märkning* - Används i detaljplaner (och områdesbestämmelser) för att beteckna kulturhistorisk värdefulla byggnader och områden. Q-märkningen är en användningsbestämmelse och betyder att användningen ska vara anpassad till bebyggelsens kulturvärden. I de fall man vill ha en viss användning kan man ange det. En Q-märkning innebär inte automatiskt rivningsförbud, och vill man reglera olika företeelser, som till exempel färgsättning, bör Q-märkningen kompletteras med särskilda varsamhetsbestämmelser eller skyddsbestämmelser (se ovan). Folkets Hus och dansrotundan är ett exempel på en miljö som är märkt med stort Q i Lomma.
- *Ersättningsregler:*
 - I PBL 14 kap § 8 regleras fastighetsägares rätt till ersättning från kommunen, exempelvis om rivningslov inte beviljas eller om skyddsbestämmelser innebär merkostnader för fastighetsägaren. Varsamhetsbestämmelser kan inte medföra rätt till ersättning.

Rivning vägras: Om en fastighetsägare nekas rivning av en byggnad kan ersättning komma i fråga ifall skadan anses betydande. Skadan beräknas som skillnaden mellan marknadsvärdet före och efter beslutet om vägrad rivning. Enligt praxis har värdeminskningar på 10-20% räknats som betydande. Ett sådant fall kan exempelvis handla om en fastighetsägare som inte får riva och bygga nytt utan tvingas renovera byggnaden, vilket visar sig vara ett dyrare alternativ. Om inte byggnaden är i mycket dåligt skick blir dock sällan merkostnaderna för en renovering tillräckligt stora för att ersättning ska utgå. I detta sammanhang är värt att påpeka att det enligt PBL 3 kap § 13 är lagstadgat att alla byggnader ska underhållas.

Skyddsbestämmelser: Vid införande av skyddsbestämmelser kan fastighetsägaren ha rätt till ersättning om ”pågående markanvändning avsevärt försvåras”. Ett sådant läge kan uppstå till exempel om skyddsbestämmelserna innebär att bygglov inte beviljas för åtgärder som det vanligtvis beviljas bygglov för. Ersättning kan också bli aktuellt om det uppstår merkostnader i och med att fastighetsägaren tvingas använda särskilda material och/eller metoder vid underhåll. Merkostnaderna måste uppnå en viss nivå för att ersättning ska komma i fråga, men ofta innebär inte kraven i skyddsbestämmelserna några nämnvärda extrakostnader. Merkostnader kan ibland också kompenseras av att värdet på fastigheten ökar.

Kulturresevat - Kulturresevat får avsättas av Länsstyrelsen eller kommunen i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap. Detta är ett nytt institut som tillkom med Miljöbalken. Det finns dock ännu inga kulturresevat av den här kategorin avsatta av Länsstyrelsen i Lomma kommun.

Biotopskydd - Utöver de skyddsinstrument som syftar till att bevara kulturmiljöer finns det en del skyddsinstrument vars syfte är att bevara värdefulla naturmiljöer men vars konsekvenser även bidrar till att skydda kulturmiljöer. Genom till exempel biotopskydd kan kulturelement som odlingsrösen och märkegravar eller åkerholmar och åkerrenar, som kan vara rester av mycket gamla slätter och betesmarker, skyddas.



Kulturmiljön i Lomma kommun

Lomma kommun bildades 1963 genom sammanslagning av Lomma köping och Flädie storkommun. Kommunen karaktäriseras av sitt läge vid havet, jordbrukslandskapets fullåkersbygd och kommunikationslederna som skär genom landskapet i nord-sydlig riktning. Historisk sett har jordbruk och tegelindustri varit de mest betydelsefulla näringarna i området, vilket speglas i de kulturmiljöer som återfinns i kommunen. Kommunens norra gräns går i Lödde å, och vid Lomma har Höje å sitt utlopp.

De största tätorterna i kommunen är Lomma och Bjärred, två samhällen med olika karaktär och olika bakgrund. Lomma har rötter i medeltiden, men utvecklades främst i samband med tegel- och cementindustrin i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Bjärreds historia är kortare och är kopplad till det bad- och semesterliv som etablerades på platsen kring sekelskiftet 1900. Fjelie och Flädie, belägna mellan Bjärred och Lund, är medeltida kyrkbyar som kom att förändras i och med järnvägarnas dragning. Flädie framstår idag till stora delar som ett stationssamhälle. Borgeby samhälle, norr om Bjärred, började växa fram under slutet av 1800-talet i samband med laga skiftet i socknen, som splittrade den gamla byn vid Borgeby kyrka och slott. Habo Ljung, vid kusten norr om Lomma, kom till som ett sommarstugesamhälle på 1930-talet.

Värdefulla kategorier och områden

Teglet och tegelindustrin

Den betydelsefulla tegelindustrin avspeglar sig i Lommas kulturmiljöer på flera sätt. Industribebyggelsen är till stora delar försvunnen idag, vilket gör att det som finns kvar är särskilt värdefullt att bevara. Stora, sammanhängande områden med tegelarbetsarebostäder från tiden kring sekelskiftet 1900 finns dock bevarade i kommunen, och utgör unika bebyggelsemiljöer. De idag vattenfyllda lertäkterna som bland annat återfinns i norra Lomma är en annan kulturhistoriskt värdefull lämning efter industriepoken. Vidare avspeglar sig teglets betydelse för Lomma i byggnadstraditionen. En stor del av byggnaderna i kommunen har fasader i lokalt tillverkat tegel. Det gula teglet är dominerande. Rött tegel, som tillverkades i Kanik, är vanligt främst i Bjärred. Även cementindustrin med produkten Eternit har lämnat spår i bebyggelsen. In på 1970-talet, då stora enhetliga bostadsområden uppfördes i kommunen, var fasadmaterialet tegel. Eternit användes då i stor utsträckning som takmaterial.



Det lokalt tillverkade teglet syns i många fasader.

Närheten till havet

Många kulturmiljöer i Lomma har en koppling till havet, mer eller mindre direkt. Det var havet som under 1900-talets första hälft drog semesterfirande stadsbor till Bjärred och Habo Ljung, vilket kom att prägla bebyggelsen på dessa orter. Vid kusten och utmed Höje å finns hoddor som används och använts av fiskare. Bryggor och båtar kantar kusten på flera ställen. För arbetarna längs med Strandvägen i Lomma var fisket en viktig binäring, och tomterna där sträcker sig långsmala ner mot havet.



Öresund är och har varit en tillgång, både för nytta och nöje.



Jordbrukslandskapet är präglad av 1800-talets skiftesreformer.

Skifteslandskapet

Den karaktäristiska blockformiga och rätlinjiga struktur som går igen i landskapets fastighetsstrukturer, vägnät, och markanvändning är ett arv från enskiftet vid 1800-talets början. Enskiftets syfte var att varje enskild gård skulle tilldelas en sammanhängande ägofigur, vilket ofta medförde att gården flyttades ut från bytomten och placerades centralt på de nya samlade ägorna. På flera håll vittnar gårdar, som nu ligger omgärdade av yngre bebyggelse, om det tidigare landskapet. Större träd i det utpräglade jordbrukslandskapet är ofta reminiscenser av utflyttade gårdslägen. Byarna som skiftades ut kom dock i de flesta fallen att leva kvar då bygdens centrala och gemensamma funktioner samlades på eller i anslutning till bytomterna. Bykaraktären är här i de flesta fall tydlig än idag.

Vägar

Vägnätet i Lomma kommun domineras av enskiftets rätlinjiga vägar och 1900-talets motorvägar och trafikleder men rester av medeltidens terränganpassade byvägar finns också bevarade. Vägarnas utformning och vägnätets struktur återspeglar det samtida samhällets ekonomi och tekniska nivå.

Godsen, Alnarp och Borgeby

Lomma kommun har två slottsänläggningar med lång platskontinuitet. Alnarps gods är känt sedan 1100-talet, och vid nuvarande Borgeby slott har en borg funnits sedan vikingatid. Alnarp har bebyggts främst under 1800-1900-talen och utgör något av ett miniatyrsamhälle, med bostäder och institutionsbyggnader av genomgående hög arkitektonisk kvalitet. Alnarp är idag en del av Sveriges Lantbruksuniversitet och utemiljön med den stora parken är värdefulla komponenter. Huvudbyggnaden på Borgeby, liksom Börjes torn är av medeltida ursprung. Ladugården, från 1700-talets första hälft, är en av Skånes äldsta bevarade ekonomibygnader. Såväl Borgeby som Alnarp är förklarade som byggnadsminnen.

Bebyggelsen

Bebyggelse och bebyggelsemiljöer som framträder som karaktäristiska och värdefulla kategorier i Lomma kommun är bebyggelse på de gamla bytomterna, skiftesgårdar, gatehus, tät arbetarbebyggelse från sekelskiftet 1900, praktfulla villor från samma tid, byggnader med sommarstugekarakter, områden av egnahemskaraktär från 1920-50-talen, lummig villastad med mycket grönska i gaturummet, enhetliga småhusområden från 1950-1970-talen och nyckelbyggnader såsom skolor, järnvägsstationer med mera.



Bevarad enskiftesväg.



Ladugården vid Borgeby slott




Denna typ av hus är mycket vanlig i kommunen.



Skala 1:50 000

Urval: Bebyggelsemiljöer

1.	Borgeby (vid Borgeby kyrka)	19
2.	Flädie	23
	a Flädie Kyrkväg	27
	b Området kring Flädie kyrka	31
	c Småhusbebyggelse 1950-talet, Olof Pers väg m fl	35
	d Småhusbebyggelse 1960-talet, Flädie Mejeriväg	37
	e Stationssamhället	39
3.	Fjellie	43
4.	Kaniks tegelbruk	51
5.	Leråkra	55
6.	Önnerups stationsby	57
7.	Haboljung	60
8.	Alnarp	65

 Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

 Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader



Skala 1:7500

1. Borgeby (vid Borgeby kyrka)

Namnet Borgeby förknippas idag ofta med det lilla samhället som ligger precis nordost om Bjärröd. Bebyggelsen där uppstod först som en följd av skiftena under 1800-talet. Innan dess låg byn Borgeby längre norrut, vid Borgeby kyrka och Borgeby slott. Idag är prästgården den enda gård som finns bevarad på den gamla bytomten. Området vid kyrkan och slottet har karaktären av godslandskap med stora sammanhängande åkrar och enstaka bebyggelse i form av lantarbetarbostäder utmed vägarna i godsets närhet.



Borgeby kyrka från söder.



Ekonomibyggnad söder om Borgeby slottsväg.



Två lantarbetarbostäder väster om Borgeby slott.

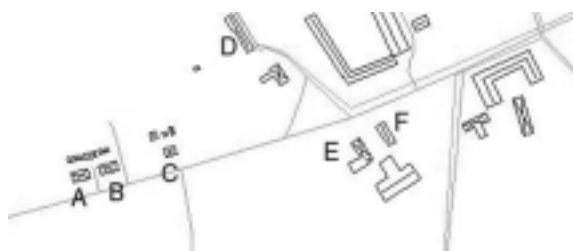
Området kring Borgeby kyrka är en miljö med kulturvärden att värna om. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet. I det här området bör man särskilt tänka på att tegelfasader inte bör målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över, och tillbyggnader bör ske på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas. Tomterna i området bör avgränsas med häckar eller staket. Plank eller murar är direkt olämpliga. Vid eventuell nyproduktion av bebyggelse i området är det viktigt att hänsyn tas till den historiska miljön. Ny bebyggelse ska begränsas till enstaka hus placerade längs Borgeby slottsväg och Borgeby kyrkväg och den ska anpassas till befintlig bebyggelse. Borgeby slott, Borgeby 23:6, är förklarad som byggnadsminne enligt Kulturminneslagen. För fastigheten gäller särskilda skyddsföreskrifter utfärdade av Länsstyrelsen. Även Borgeby kyrka med tillhörande förråd och bårhus är skyddade enligt Kulturminneslagen, och får inte ändras utan tillstånd från Länsstyrelsen. Växtligheten längs ån bör bevaras och underhållas. Borgeby bytomt är registrerad som fast fornlämning och är skyddad enligt Kulturminneslagen. Markingrepp får inte göras utan tillstånd från Länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Borgeby 16:8,2 Byggnad A, B, E, F (Borgeby slottsväg)

Söder om Borgeby slott ligger två ekonomibygnader uppförda av godset under andra halvan av 1800-talet. Den västra byggnaden innehöll smedja och verkstad. Utmed vägen, väster om slottet, ligger några byggnader som fungerat som arbetarbostäder, uppförda under 1900-talet. De två västligaste av dessa har, trots stora förändringar, bevarat den karaktären. Arbetarbostäderna och ekonomibygnaderna är värdefulla komponenter i den sammanhållna godsmiljö som Borgeby utgör. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet.

Tegelfasaderna ska inte målas, putsas, slammats eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader på arbetarbostäderna bör ske på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas, och ekonomibygnaderna bör inte byggas till.



Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Borgeby 1:1, Borgeby prästgård (Borgeby kyrkväg 2)

Bostadshuset är uppfört 1881. Dess fasader är vitputsade. Fönstren är blåmålade träfönster. Mot öster finns en frontespis. Taket är belagt med enkupigt rött taktegel och det finns sentida lunettkupor klädda med röd plåt. Byggnaden har två murade skorstenar. Öster om byggnaden finns en stor, parkliknande trädgård med högvuxna träd och klippta buxbomhäckar. Den trelängade ekonomibygnaden är uppförd 1943. Den västra längans fasader är vitputsade med gavelröste och fasadavsnitt under takfoten klädda i röd lockpanel. Fönstren är äldre, röda träfönster och dörrarna är äldre trädörrar. På den södra gaveln vid nocken finns en hissordning och lastluckor i två våningar. Den mittersta längans fasader är i röd locklistpanel. Det finns äldre, stora, svartmålade träportar med vitt foder. Den östra längans sockel är gjuten och fasaderna är i röd locklistpanel. På den södra gaveln finns det vita, småspröjsade träfönster. Taken på den tre längorna är belagda med korrugerad eternit.

Prästgården är välbevarad till sin karaktär och har ett stort värde i egenskap av karaktärsbyggnad i socknen. Gårdsläget intill kyrkan har en kontinuitet långt tillbaka i tiden. Det är den enda gården i Borgeby som ligger kvar på den gamla bytomten. Den stora parken har ett kulturhistoriskt värde. Ekonomibygnaden är mycket välbevarad. Den utgör en betydelsefull del av gårdsmiljön.



Bostadshuset.



Ekonomibygnaden.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att prästgården bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Byggnadernas ursprungliga funktioner ska vara tydligt avläsbara även om funktionerna förändras. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. Gårdsplanen bör inte bebyggas. Grindstolparna mot Borgeby kyrkväg bör bevaras och karaktären hos trädgården bör bevaras, dess utsträckning och höga träd.

Borgeby 23:6, Borgeby slott (Borgeby Slottsväg 13)

Borgeby slott är den borg i Nordens som har längst platskontinuitet. Den nu stående slottsanläggningen har haft en vikingatida föregångare i form av en ringborg vars diameter var 150 meter. I början av 1100-talet, i samband med inrättandet av ett ärkestift i Lund, påbörjades troligen Borgebys transformering från riksborg till kyrkligt länscentrum. Under 1100-1200-talen ändrades borgen från jordvallsanläggning till en stenborg. När svenska krigståg drabbade Skåne under vintern 1452, förstördes Borgeby. Efter anfallen återuppfördes borgen och porttornet från 1300-talet förstärktes. På 1470-talet tillkom det så kallade Kappellet och samtidigt uppfördes troligen Börjes torn, som fick sitt nuvarande utseendet 1870 efter en ombyggnad av Helgo Zettervall. I samband med reformationen drogs Borgeby in till kronan och förlänades 1540 till Malmöborgmästaren Jörgen Kock och 1559 till Hans Spegel. Det är troligen under denna tid som den så kallade Frustugan, idag Borgebys karaktärsbyggnad, uppfördes. Under Skånska krigen, år 1678, brändes åter Borgeby och byggnaderna återställdes först 1708 då förhållandena i Skåne normaliserats. Under 1700-talets första hälft byggdes huvuddelen av den karakteristiska, trelängade ladugården i tegel och med stråtak. Denna är därmed en av Skånes äldsta bevarade ekonomibyggnader. Idag är anläggningen främst förknippad med konstnären Ernst Norlind (1877–1952). Efter dennes och sonen Staffans död gjordes Borgeby om till en stiftelse, medan jordbruksfastigheten idag ägs av Hushållningssällskapet. Under 1950- och 1960-talen revs många av de mindre hus som hyst Borgebys personal och övriga kringverksamheter.



Huvudbyggnaden.



Porttornet.



Ladugården.



Börjes torn.

Bebyggelsen på Borgeby slott består av huvudbyggnaden, Börjes torn och ladugården. Huvudbyggnadens östra del är i en våning med fasader i rött tegel på en hög, vitmålad gråstenssockel. Fönstren är brunmålade korspostfönster i trä. Taket är ett sadeltak belagt med enkupigt, rött taktegel. Mittersta delen av huvudbyggnaden, porttornet, är högre och ligger något förskjutet mot söder. Fasaderna är uppförda i en blandning av rött handslaget storstenstegel, gråsten samt kvaderstenar. Murverket uppvisar ett flertal igensättningar av fönsteröppningar. I bottenvåningen finns en portgång med vitkalkad omfattning. Den västligaste delen av huvudbyggnaden har en liknande utformning. Börjes torn har en kvadratisk plan och är i fyra våningar på en hög utkragande sockel. Fasaderna är täckta med cementputs i vilken tegel markerats. Vindsvåningen är något utkragande genom en markerad takfotsgesims. Det branta sadeltaket

är belagt med enkupigt rött taktegel. Ladugården är trelängad. Södra och västra längan har fasader i gulrött tegel och vassbelagt sadeltak. Den östra längan är i gulrött tegel, med gavelröstena samt fasaderna under takfoten klädda med rödmålad locklistpanel och taket belagt med plåt.

Borgeby slott, Borgeby 23:6, är förklarad som byggnadsminne enligt Kulturminneslagen. För fastigheten gäller särskilda skyddsföreskrifter utfärdade av Länsstyrelsen.

Borgeby 40:1, Borgeby 23:4, Borgeby kyrka (Borgeby slottsväg 15)

Borgeby kyrka har sitt ursprung i 1200-talet. 1871 revs större delen av den gamla kyrkan och kyrkobyggnaden fick sin nuvarande utformning. Av den romanska 1200-talskyrkan återstår den västligaste delen av långhuset samt delar av tornet. På södra väggen lät man i slutet av 1800-talet mura in gravstenen över den 1592 avlidne kammarherren och slottsherren på Borgeby Johannes Spegel med hustru. Kyrkan härjades av brand 1915. Det var först 1938 som kyrkoherden blev vald av församlingen, dessförinnan var det slottets ägare som hade patronaträtt till kyrkan och därmed tillsatte prästerna. Kyrkan är vit, spritputsad med solbänkar av gult tegel. Fönstren är utförda i gjutjärn. Tornets ljudöppningar har vackert formade mittkolonner av huvudsakligen romansk typ, utförda i sandsten. Taket är täckt av rött taktegel. Ett vitputsat ekonomihus med gråstenssocken, ritat 1951 av Eiler Graebe, finns uppfört i nordöstra delen av kyrkogården och i dess nordvästra del finns ett bårhus från 1970-talet. Murverk begränsar kyrkogården mot norr, och framträder som bruksmur, avtäckt med tegelpannor. Muren är delvis uppförd av större gråstensblock med skolning och kärna av mindre sten. Denna mur är den enda rest från den tidigare kyrkogårdsinhäggnaden. I samband med utvidgningar av kyrkogården mot söder, öster och väster har muren ersatts av häck.

Trots de stora förändringar som skedde i samband med rivningen av medeltidskyrkan har de tillägg som utförts skett med känsla och harmoni i förhållande till de bevarade medeltidspartierna.

Borgeby kyrka är skyddad enligt Kulturminneslagen, och får inte ändras utan tillstånd från Länsstyrelsen.



Kyrkan.



Bårhuset.



Ekonomihuset.



Grind i kyrkogårdsmuren.

2. Flädie

Flädie är en medeltida kyrkby belägen en bit in från kusten mellan Bjärred och Fjelle. Flädie utskiftades i början av 1800-talet och har idag framförallt karaktär av ett stationssamhälle från 1900-talets början.

Gatunätet i Flädie är till stora delar bevarat sedan tiden före skiftet och ger upphov till en bibehållen bykänsla trots att järnvägen delar byn i två delar. Gaturummet avgränsas gentemot bebyggelsen av uppväxt grönska i form av häckar och alléer, något som tillsammans med avsaknaden av trottoarsystem och gatornas begränsade bredd bidrar till bykaraktären. Att anlägga moderna trafiklösningar såsom rondeller, refuger eller omfattande cykel- och gångbanor skulle avsevärt påverka genuiniteten i negativ riktning.

Bebyggelsen i Flädie domineras av enfamiljshus uppförda under olika epoker. Expansion har skett genom mindre avstyckningar längs det äldre vägsystemet eller genom mer omfattande nyetableringar på jordbruksmark i anslutning till byn, alltså endast undantagsfall genom förtätning av befintlig bebyggelse. Kring kyrkan finner man byns äldsta bevarade bebyggelse med anor tillbaka till tiden före skiftet. Längs Flädie Kyrkväg i väster växte det under 1800-talet och 1900-talets början fram en blandad gatehus- och verksamhetsbebyggelse. Kring stationen i de östra delarna av byn skedde en omfattande utbyggnad av såväl bostadshus som verksamhetsbebyggelse en bit in på 1900-talet. Norr om kyrkan finner man ett enhetligt, välbevarat småhusområde från 1950-talet och intill detta i öster ett mer förändrat område från 1960-talet. En handfull friliggande villor har under det senaste årtiondet växt fram i Flädies östra utkant.

Eventuella nyetableringar i Flädie i framtiden bör ske på samma sätt som tidigare, genom att mindre bebyggelseenheter tillåts uppföras öster om järnvägen samt att enstaka avstyckningar längs Flädie Kyrkväg tillåts. Det senare måste dock ske i mycket begränsad skala, väl anpassad till den befintliga bebyggelsen och inte på bekostnad av densamma.



Flädie omges av ett öppet jordbrukslandskap.



Vägsträckningen i Flädie har lång kontinuitet, vilket bidrar till den bevarade bykänslan.

Karaktäristiska och värdefulla områden och kategorier

Bebyggelsen kring Flädie kyrka

Området kring kyrkan utgör den gamla bytomtens centrum och har bevarad bebyggelse med anor tillbaka till tiden före skiftet. Flädies medeltida kyrka ersattes 1886 med en ny gotisk kyrka och prästlönebostället direkt väster om kyrkan byggdes upp igen efter en brand 1903. Den fyrlängade gården nordöst om kyrkan är dock delvis från 1700-talet och är en av få bevarade kringbyggda gårdar i kommunen. Den bevarade äldre tomtstrukturen och gårdarnas läge samt kopplingen till det öppna jordbrukslandskapet är av yttersta vikt. Detsamma gäller bibehållandet av områdets småskalighet och de enskilda byggnadernas volymer.

Gatehus

Gatehusen kan kopplas till det effektiviserade jordbruket och den förändrade ekonomin under 1800-talets senare hälft. De förekommer som hemmansklyvning och avstyckning av mindre bostadslägenheter i anslutning till bytomterna och längs med de viktigare vägarna. I Flädie märks detta tydligt längs Flädie Kyrkväg i väster. Småskaligheten, byggnadernas placering på tomten samt material som tegel är karaktäriserande och värdefullt. Avgränsningen mot gatan utgörs ofta av häckar vilket ger en lummighet åt gatusträckningen. Eventuell ny bebyggelse måste mycket noggrant anpassas till befintlig bebyggelse vad avser byggnaders placering i förhållande till gatan, volym, proportioner, skala och takvinkel.

Bebyggelsen öster om järnvägsstationen

Miljön kring järnvägsstationen utgörs av en blandning av bostadshus och nyckelbyggnader. Gemensamt för denna bebyggelse är att den är ett resultat av järnvägslinjen Malmö-Billesholms dragning genom Flädie 1886. Bebyggelsen har på detaljnivå genomgått stora förändringar, men området som enhet framstår som väl sammanhållet. Än idag är det karaktären av ett tidigt järnvägssamhälle och centralort för det jordbrukande omlandet det som genomsyrar Flädie. Vid ombyggnader är det viktigt att de teglade fasaderna bibehålls samt att bostadshusens entréerna mot gatan inte sätts igen.

Nyckelbyggnader

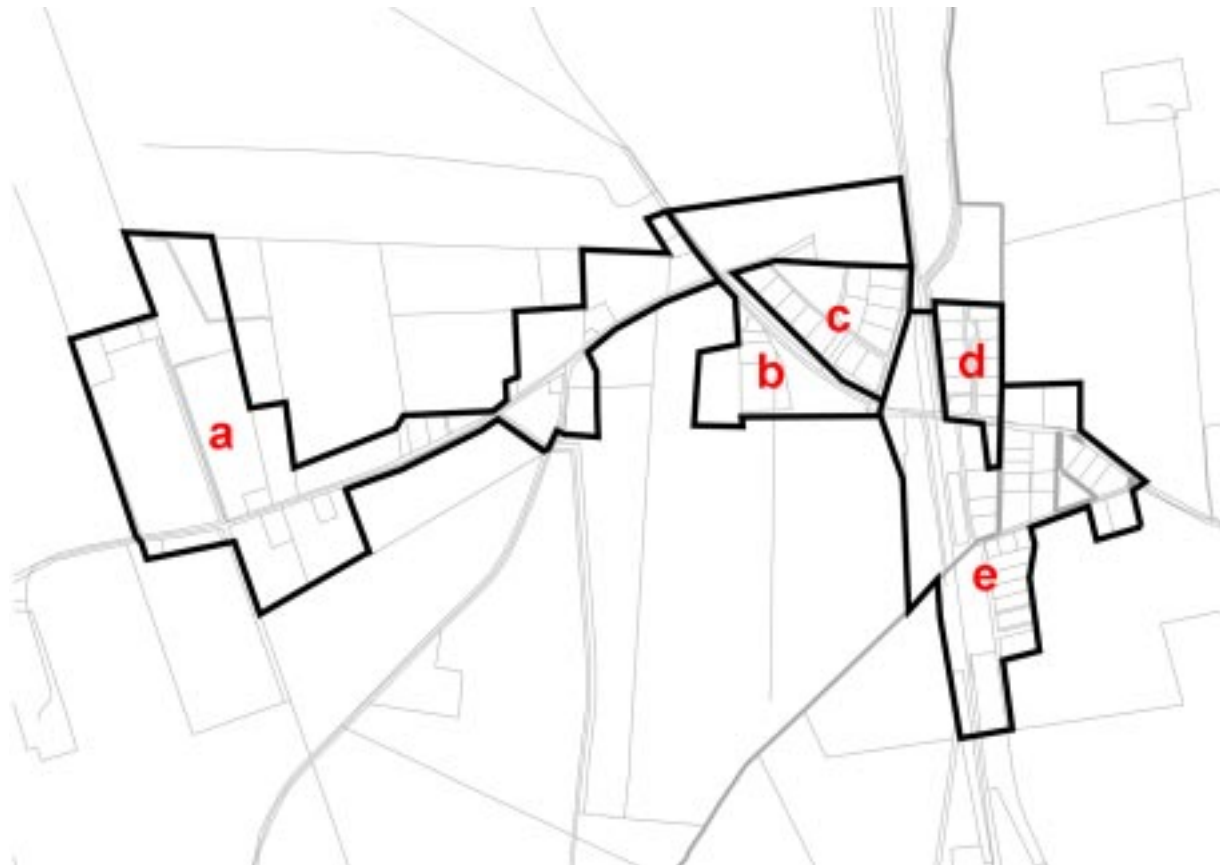
Byggnader med centrala och allmänna funktioner är av stor betydelse för ett samhälles karaktär, historieskrivning och självbild. Till sådana byggnader hör exempelvis järnvägsstation, lanthandel, mejeri, kyrka, mölla, smedja och vagnmakareverkstad. Det är alltid önskvärt att denna typ av byggnader kan bibehålla sin funktion. Är det inte möjligt ska byggnadens karaktär bevaras så att dess ursprungsfunktion går att avläsa. Detta görs bland annat genom att dess teglade fasader inte putsas, slammas eller på annat sätt kläs in samt att äldre portar, fönster och karaktäriserande detaljer i fasaderna inte tas bort.

1950-60-talets villabebyggelse


Under 1950- och 60-talen expanderade Flädie. Två områden med likartade, enkla friliggande villor på jämnstora tomter uppfördes norr om Flädie Kyrkväg. Byggnaderna uppförda under 1950-talet är i gult tegel medan de uppförda årtiondet efter är i rött tegel. Det är av betydelse att man vid renovering, ombyggnad eller nyexploatering tar hänsyn till områdets bebyggelsekaraktär. Avgörande faktorer i dessa sammanhang är volym och material. Tegelfasaderna bör inte putsas, slammas eller på annat sätt kläs in. Områdenas låga bebyggelse gör att murar och plank är direkt olämpliga.

Urvalsområden i Flädie

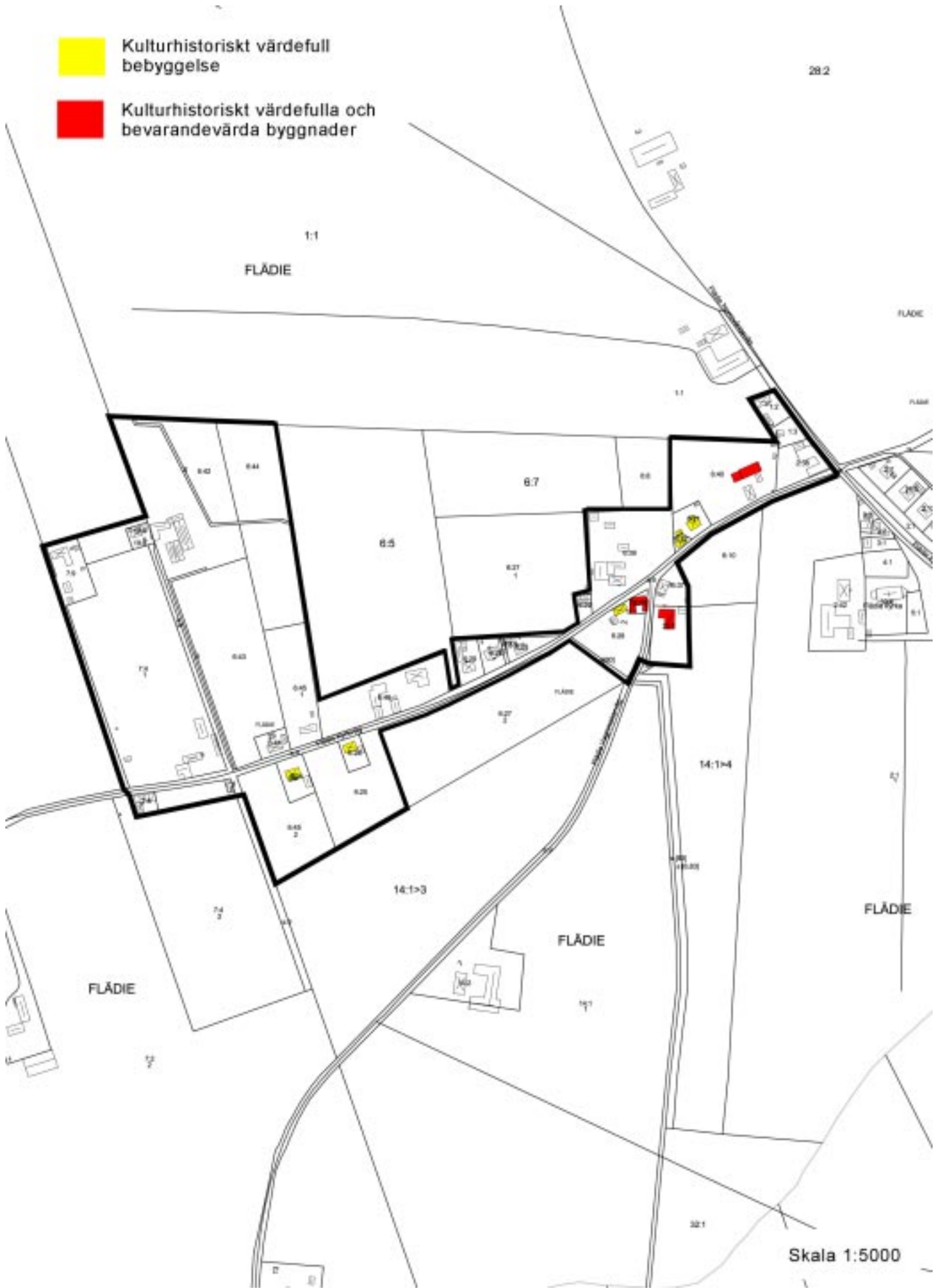
- a. Flädie kyrkväg
- b. Området kring Flädie kyrka
- c. Småhusbebyggelse 1950-talet, Flädie Olof Pers väg, Flädie bäckväg
- d. Småhusbebyggelse 1960-talet, Flädie Mejeriväg
- e. Stationsområdet



 Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

 Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

28.2



2 a. Flädie Kyrkväg

Längs Flädie Kyrkväg i väster växte det under 1800-talets senare hälft fram en blandad gatehus- och verksamhetsbebyggelse på oregelbundna avstyckade tomter. Verksamheter så som smedja, vagnmakare och möllare lokaliserades hit. Alla dessa nyckelbyggnader uppfördes i det karaktäristiska lommateglet. Gatehusbebyggelsen är placerade med långsidan mot gatan mot vilken entréerna traditionellt sett har varit belägna. Genomgående är bostadshusen placerade nära den häck- och allékantade gatan. Flertalet gatehus är uppförda i tegel, oftast gult, och har äldre uthus bevarade. Taken var ursprungligen belagda med rött taktegel och försedda med murade skorstenar.

Bebyggelsemiljön utmed Flädie Kyrkväg är en miljö med kulturvärden att värna om. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet. I detta område bör man särskilt tänka på att tillbyggnader bör utföras på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas. Entréer mot vägen bör bevaras. Murade skorstenar bör bevaras och inte plåtinklädas. Uthusen är av betydelse för miljöns karaktär, och de bör bevaras och underhållas. Tomterna bör avgränsas med häckar eller staket. Plank eller murar är direkt olämpliga. Vid eventuell nyproduktion av bebyggelse i området är det viktigt att hänsyn tas till den historiska miljön. Ny bebyggelse bör uppföras längs vägen och anpassas till befintlig bebyggelse vad avser byggnaders placering i förhållande till gatan, volym, proportioner, skala och takvinkel. Även på nya hus bör entréer vara belägna mot vägen.



Flädie kyrkväg



Flädie Kyrkväg 20.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Flädie 6:21 (Flädie Kyrkväg 9), Flädie 6:24 (Flädie Kyrkväg 28), Flädie 6:26 (Flädie Kyrkväg 26), Flädie 6:28 (Flädie Kyrkväg 20), Flädie 6:32 (Flädie Kyrkväg 11)

Gatehusen är till sin karaktär välbevarade trots att fönster, dörrar och i vissa fall takmaterial har bytts ut. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. De bör göras i vinkel på byggnadernas baksidor. Entréer mot vägen bör bevaras. Eventuella takkupor ska vara begränsade i antal och storlek, samt anpassade till byggnadens formspråk. Äldre uthus bör bevaras och underhållas. Murade skorstenar på bostadshus och uthus bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas. Tomterna bör avgränsas mot gatan med häck eller staket.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Flädie 6:20, Flädie smedja (Flädie Kyrkväg 18)

Flädie smedja är belägen i korsningen Flädie Kyrkväg och Flädie Vagnmakarväg, vägarna som under 1800-talet ledde till Bjärred respektive Kaniks tegelbruk. Sedan 1870-talet, då smedjan med tillhörande bostadsdel och skoningsstall anlades, har denna korsning utgjort en av knutpunkterna i byn. Under 1800-talet hade i stort sett alla byar en egen bysmed som skodde hästar, tillverkade verktyg och lagade böndernas redskap. Placeringen av dessa typer av verkstadsnäringar är karaktäristisk, centralt i byn, i en vägkorsning som lätt nås från alla vädersträck. Byggnaden består av två sammanbyggda huskroppar placerade i vinkel med varandra. Huskroppen som vetter med långsidan mot Flädie Kyrkväg har sedan uppförandet fram till idag fungerat som smedja. I huskroppen längs Flädie Vagnmakareväg inrymdes skoningsstall och dass. Fasaderna är uppförda i gult tegel och med gavelrösten i locklistpanel, papp och eternitplattor. Smedjan uppvisar småspröjsade gjutjärnsfönster medan skoningsstallet har äldre spröjsade träfönster. Vissa fönster och portar är utbytta. Taket är belagt med korrugerad svart plåt. En hög murad skorsten i gult tegel ansluter verkstadsdelen i söder. En yngre garagetillbyggnad med fasader i panel och korrugerat plåttak ansluter verkstadsdelen i väster.

Flädie smedja utgör i sig en unik bebyggelsemiljö och bidrar dessutom till Flädie som en kulturhistoriskt intressant bymiljö. Tillsammans utgör byggnaderna en karaktäristisk verkstadsmiljö för den skånska landsbygden på 1800- och 1900-talen, och de markerar en viktig period i Flädies historia.



Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammats eller på annat sätt täckas över. Inga takkupor eller tillbyggnader får uppföras i takfall mot vägen. Den murade skorstenen bör bevaras och underhållas. Den bör inte plåtinkläddas. Byggnadernas ursprungliga funktion ska vara tydligt avläsbar även om funktionerna förändras.

Flädie 6:40, Flädie mölla (Flädie Kyrkväg 7)

Flädie mölla är uppförd 1848. På 1950-talet utrustades möllan för elektrisk drift och kördes endast sporadiskt efter 1952 med vindkraft. Kvarnrörelsen upphörde 1972. Möllan, en holländare vars vingar är demonterade, är uppförd på en två våningar hög tegelfot. Ovanpå denna har själva "skrået", som möllans träbyggda del kallas, blivit uppförd. Mellan stenfoten och "skrået" finns rester av den ursprungliga segelbanan, den balkongliknade konstruktionen som löpte kring hela möllan. Själva "skrået" har till sina övre delar ursprungligen varit täckt med träspån medan partiet under varit täckt av en liggande fjällpanel. Idag är spånen ersatta med falsad plåt. Möllan kröns av en kupolformad hätta belagd med svart papp. Möllan är i nordöst sammanbyggd med en magasin- och stallänga med fasader i gult tegel. Taket som är belagt med tvåkupigt taktegel uppvisar en mindre kupa mot söder och äldre takfönster i takfallet mot norr.

Flädie mölla är den enda bevarade, av de sju möllorna det finns historiska belägg för, i Lomma kommun. Möllan uppvisar en verksamhetskontinuitet i byn och är en utmärkt exponent för det agrara, förindustriella samhället där bönderna lokalt kunde mala sin säd.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att möllan och magasin- och stallängan bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet,



och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Byggnadernas ursprungliga funktion ska vara tydligt avläsbar även om funktionerna förändras. Möllan ska underhållas med för byggnaden ursprungliga material och metoder.

Flädie 25:1, Flädie vagnmakeri (Flädie Vagnmakareväg 3)

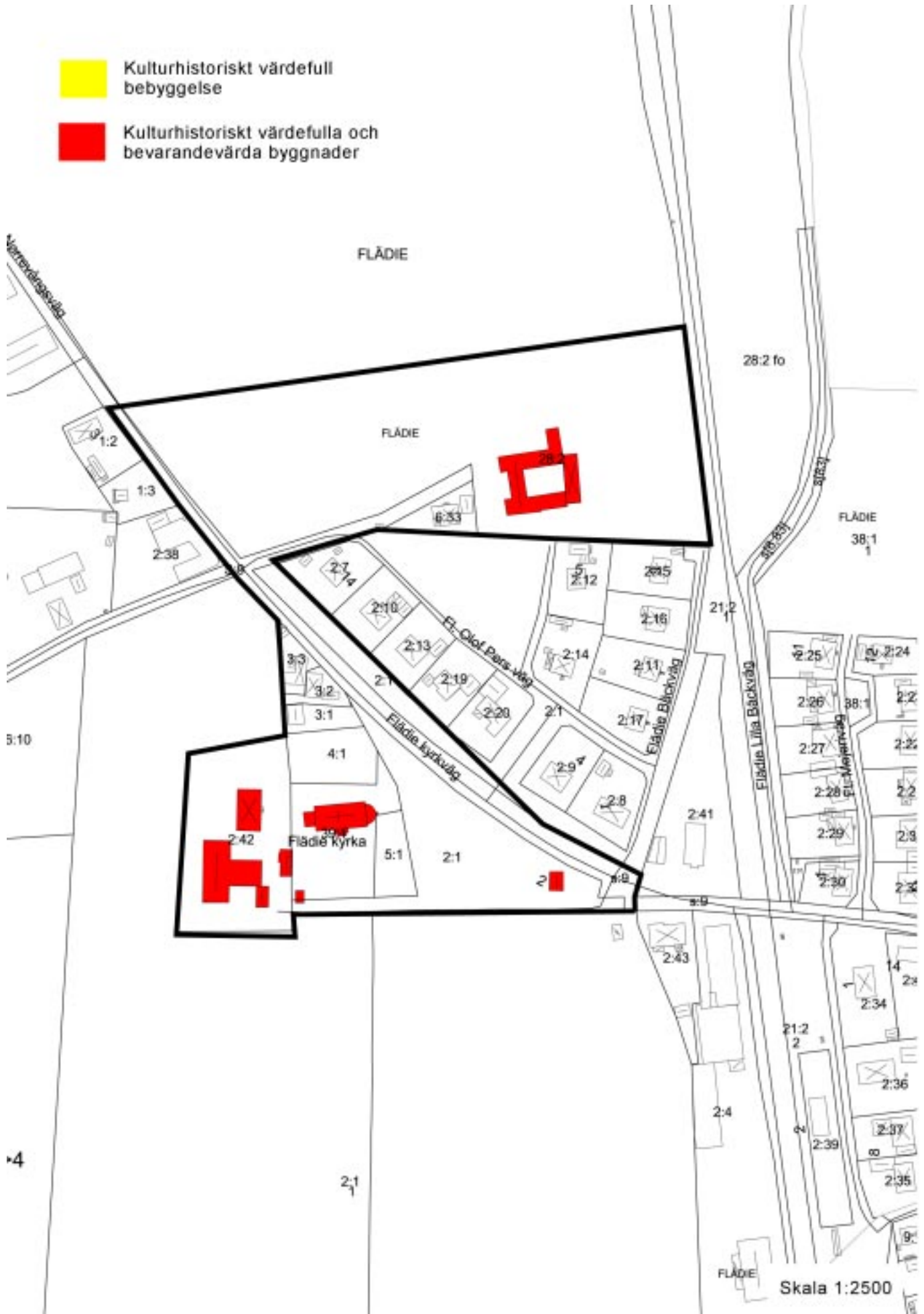
Vagnmakarverkstaden med tillhörande bostadsdel uppfördes 1912 av vagnmakare Per Persson. Vagnmakerinäringen upphörde vid mitten av 1950-talet då en bilverkstad inrättades i lokalerna. Byggnaden består av en bostadsdel och en verkstadsdel uppförda i vinkel med varandra. Bostadsdelen har vitputsade fasader med murade hörnkedjor och fönster- och dörrömfattningar i rött tegel. Längs takfoten löper ett mönstermurat band i rött tegel. Verkstadsdelen har gula tegelfasader med stickbågar och solbänkar murade i rött tegel. Längs takfoten löper ett enkelt mönstermurat band i rött tegel. Dörrarna i byggnaden är utbytta, detsamma gäller fönstren i bostadsdelen. Verkstadsdelens fönster är dock ursprungliga. Taken är belagda med enkupigt rött taktegel och försett med skorstenar. Bostadsdelen har en frontespis mot väster.



Flädie vagnmakeri utgör i sig en unik bebyggelsemiljö och bidrar dessutom till Flädie som en kulturhistoriskt intressant bymiljö. Tillsammans utgör byggnaderna en karaktäristisk verkstadsmiljö för den skånska landsbygden på 1800- och 1900-talen, och de markerar en viktig period i Flädies historia.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Inga ytterligare takkupor bör uppföras. Murade skorstenar på bostadshuset bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas.

- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse
- Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader



2 b. Området kring Flädie kyrka

Den medeltida kyrkan i Flädie revs 1886 och ersattes med en ny gotisk kyrka i rött tegel som brukligt var vid denna tid i de expanderande byarna. Bebyggelsen kring kyrkan har anor tillbaka till tiden före skiftet. De enskilda bostadshusen intill kyrkan har genom åren antingen ersatts med ny bebyggelse eller kraftigt moderniserats. Dess volymer och små oregelbundna tomter är dock bevarade. De enda gårdarna i Flädie som ligger kvar på samma plats som före skiftet 1807 är den fyrkantiga gården nordöst om kyrkan samt prästlönebostället direkt väster om kyrkan.

Området kring Flädie kyrka är en miljö med kulturvärden att värna om. Bebyggelse- och fastighetsstrukturen är av historiskt intresse, och tomterna i området bör inte styckas av. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Flädie 2:1, Flädie 39:1 (Flädie kyrka)

Flädie kyrka, som är uppförd mellan åren 1886 och 1888, är av A. W. Lundberg. Kyrkan i Flädie är uppförd i en historiserande stil. Det nyromanska dominerar, samtidigt som den höga resningen tyder på gotiska influenser. Kyrkan är uppförd i rött tegel med naturstensdekorationer av tysk sandsten. Långhuset har i fem travéer, en absid i öster samt vapenhus i söder med portal försedd med rundbågig sandstensomfattning som har blom- och bladutsmäckning. På vapenhusets gavelröste finns en kapellliknande utsmyckning i vilken det står en manskgestalt hållande ett processionskrucifix och en bok. Krönkorset på tornet är utförd i smide med utsmyckning av blyplåt. Torntaket är täckt med skiffer i mönster bestående av dels engelsk skiffer dels Fredriksbergsskiffer. Absiden är täckt med falsad blyplåt. Utmed långhusets väggar finns strävpelare avtäckta med kalkstensplattor. Kyrkan är omgiven av en kyrkogård som avgränsas med



Kyrkan



Förrådet.



Bårhuset.

avenbok och lindar i söder och öster. På ömse sidor om östra grinden finns en kort mur utförd i huggen gråsten. Övriga delen av den östra begränsningen består av en låg stödmur med häckplantering. I norr finns stängselnät och i väster en tujahäck. Runt gravplatserna växer buxbom och gångarna är belagda med singel. Kvartersindelningen är av liguster och det finns inslag av paraplybjörkar. Flädie kyrka är uppförd under det nygotiska kyrkobyggandets höjdpunkt i Skåne, med höggotiken som förebild. Kyrkan är dock en tydlig representant för den öppna syn som tidens arkitektur hade för stilblandning, där inslag från romanik, gotik och tidens tekniska materialutveckling utnyttjats i en väl avvägd balans. I kyrkomiljön ingår också ett bårhus och ett förråd, ritade av Eiler Graebe och uppförda 1942-43 respektive 1952. Bårhuset och förrådet är uppförd i samma enkla, strikta stil och med samma material och utgör en viktig del av kyrkomiljön.

Flädie kyrka är skyddad enligt Kulturminneslagen, och får inte ändras utan tillstånd från Länsstyrelsen. Även bårhuset och förrådet har stort bevarandevärde.

Flädie 2:42 (Flädie Kyrkväg 4)

Gården ligger kvar på sin ursprungliga plats i byn sedan före skiftet. 1903 brandhärjades gården och nya byggnader uppfördes. Fram till 1920 var gården mensalhemman för Skanör-Falsterbo kyrka och har fungerat som prästlöneboställe. Mangårdsbyggnaden är uppförd i gult tegel. Fönster och portar är utbytta. Taket är belagt med eternitplattor och försett med två murade skorstenar. Ekonomibygnaderna är friliggande och uppförda i gult tegel. Fasaderna uppvisar flera ursprungliga portar och fönster. Taket är belagt med korrugerad eternit.

Gården är välbevarad och dess långa bebyggelsekontinuiteten på platsen samt den tidigare funktionen som prästlöneboställe och dess placering invid kyrkan är av stort kulturhistoriskt värde.



Mangårdsbyggnaden.



Ekonomibygnaderna.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att gårdens byggnader bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Gården bör ej byggas till med annan orsak än att tillbyggnad är nödvändig för att bedriva jordbruk. Eventuella takkupor ska vara begränsade i antal och storlek, samt anpassade till byggnadens formspråk. Skorstenarna bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas. Tomten bör inte styckas av, och trädgårdens karaktär bör bibehållas. Hit räknas trädgårdens utsträckning, läget i anslutning till bostadshuset, häck och höga träd. Gårdsplanen bör inte bebyggas eller hårdgöras och kopplingen till det öppna jordbrukslandskapet är viktig.

Flädie 28:2 (Flädie Norrevångsväg 2)

Bostadshuset utgör mangårdsbyggnaden i en kringbyggd gård från 1700-talet. Exakt byggnadsår är okänt. Gården ligger kvar på samma plats som före skiftet 1807. Gården renoverades och tillbyggdes omkring 1890. Mangårdsbyggnadens fasader är vitputsade och gavelröstena är klädda med röda eternitplattor. Fasaderna uppvisar äldre sexdelade fönster. Taket är belagt med eternitplattor och försett med två murade skorstenar. Den norra längan uppvisar en vitputsad fasad med rödmålade lockpanelklädda gavelrösten. Den södra och västra längans fasader är uppförda i korsvirke med fackfyllning av tegel som vitmålats och i vissa fall putsats och avfärgats i vitt. Timran är rödmålad. Gavelröstena uppvisar en rödmålade lockpanel. Taken är belagda med korrugerad eternit. Äldre portar och fönster finns bevarade.



Mangårdsbyggnaden.



Gården sedd från söder.

Gården är en av de två gårdar i Flädie som ligger kvar på ursprunglig plats sedan före skiftet och utgör en av få bevarade kringbyggda gårdar i kommunen. Byggnadernas ursprungliga funktioner är fortfarande avläsbara och kontakten med jordbrukslandskapet är viktig.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Inga tillbyggnader får göras och inga takkupor får uppföras. Skorstenarna bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas. Trädgårdens karaktär bör bibehållas. Hit räknas trädgårdens utsträckning, läget i anslutning till bostadshuset, häck och höga träd. Gårdsplanen får inte bebyggas eller hårdgöras. Kopplingen till det öppna jordbrukslandskapet är viktig, och ingen ny bebyggelse bör uppföras på fastigheten.



Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse



Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader



2 c. Småhusbebyggelse från 1950-talet, Flädie Olof Pers väg, Flädie Bäckväg

På ett kilformat område nordöst om kyrkan styckades 13 tomter av och bebyggdes under 1950-talet. Bostadshusen uppfördes som friliggande villor placerade centralt på tomten. Byggnaderna var en eller en och en halvplans hus med fasader i övervägande gult tegel. Enstaka hus försågs dock med fasader i rött tegel.

Denna 1950-talsbebyggelse är en miljö med kulturvärden att värna om. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet. I det här området bör man särskilt tänka på att tegelfasader inte bör målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör ske på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas. Eventuella nya takkupor ska anpassas till byggnaden vad gäller skala och utformning. Murade skorstenar bör bevaras och inte plåtinklädas. Tomterna bör inte styckas av. Tomterna bör avgränsas mot gatan med staket eller häckar. Plank eller murar är direkt olämpliga. Äldre grindar bör bevaras.



Flädie Bäckväg 3.



Flädie Olof Pers väg 8.



Flädie Olof Pers väg 14..

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Flädie 2:7 (Olof Pers väg 14), Flädie 2:8 (Flädie Olof Pers väg 2), Flädie 2:9 (Flädie Olof Pers väg 4), Flädie 2:13 (Flädie Olof Pers väg 10), Flädie 2:15 (Flädie Bäckväg 9), Flädie 2:17 (Flädie Bäckväg 3), Flädie 2:19 (Flädie Olof Pers väg 8)

Byggnaderna är välbevarade och har ett miljöskapande värde i området med sina gula tegelfasader och tydliga 1950-talskaraktär. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. De bör göras i vinkel på byggnadernas baksidor. Eventuella nya takkupor ska anpassas till byggnaden vad gäller skala och utformning. I takfall där det redan finns kupor bör inga ytterligare takkupor uppföras. Tomterna bör inte styckas av. Tomterna bör omgärdas av häck eller staket. Äldre grindar och staket bör bevaras.



Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse



Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader



2 d. Småhusbebyggelse från 1960-talet, Flädie Mejeriväg

På 1960-talet avstyckades och uppfördes tolv friliggande bostadshus längs en nordlig utlöpare av Flädie mejeriväg. Husen längs gatans västra sidan är uppförda vid mitten av 1960-talet och av samma typ. Husen är i ett plan med fasader klädda i rött fasadtegel. Gavelröstena är klädda med lockpanel som ursprungligen var brunmålad. Pivåhängda enluftsfinster och panelklädda portar försedda med större sidoljusinsläpp tillhör den ursprungliga arkitekturen. Taken är belagda med eternitplattor och försedda med murade skorstenar. Bostadshusen är placerade med långsidan nära gatan och avgränsningen mellan tomt och gata sker endast genom en låg stenkant eller en låg gles tujaplantering. Bostadshusen längs gatans östra sida har genomgått större förändringar men även här har det röda fasadteglet varit dominerande. Genomgående är dessa hus placerade långt in på tomten. Till området hör också fastigheten Flädie 2:40, direkt söder om Flädie Mejeriväg, som ursprungligen uppfördes som postkontor.

Småhusbebyggelsen utmed Flädie Mejeriväg är en miljö med kulturvärden att värna om. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet. I detta område bör man särskilt tänka på att tegelfasader inte bör målas, putsas, slammats eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör ske på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas. Tomterna bör inte styckas av, och de bör avgränsas mot gatan med enbart kantsten eller låga staket eller häckar. Höga staket, höga häckar, plank eller murar är direkt olämpliga.



Flädie Mejeriväg från söder.

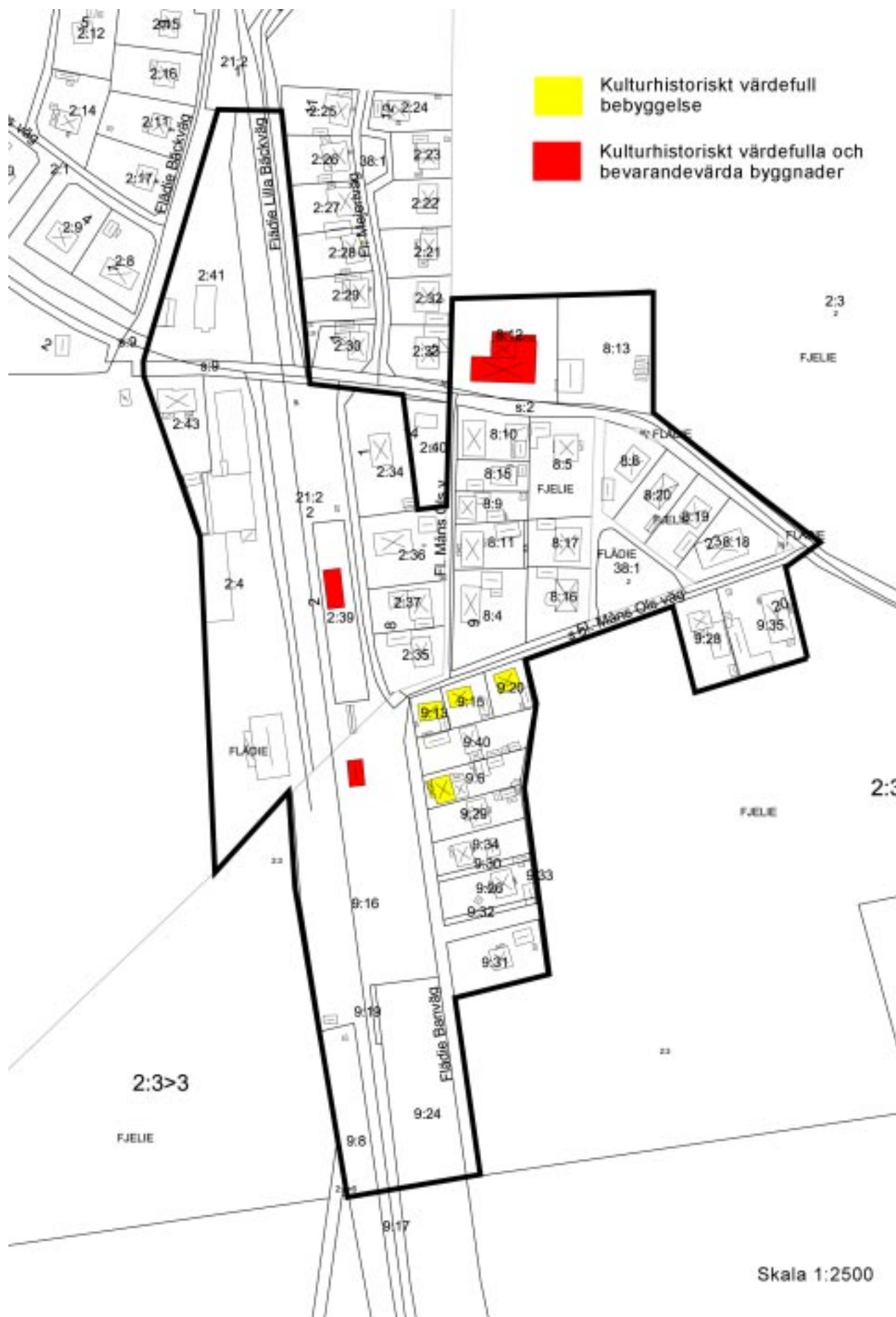


Flädie Mejeriväg 7.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Flädie 2:25 (Flädie Mejeriväg 11), Flädie 2:26 (Flädie Mejeriväg 9), Flädie 2:27 (Flädie Mejeriväg 7), Flädie 2:28 (Flädie Mejeriväg 5), Flädie 2:29 (Flädie Mejeriväg 3), Flädie 2:30 (Flädie Mejeriväg 1)

Området är väl sammanhållet. Byggnadernas utformning är tidstypisk, och i stort sett välbevarad. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammats eller på annat sätt täckas över och eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. För att bibehålla den sammanhållna gatubilden ska byggnadernas takform och takhöjd bibehållas och tomterna bör inte styckas av. Tomterna bör avgränsas mot gatan med enbart kantsten eller låga staket eller häckar. Höga staket, höga häckar, plank eller murar är direkt olämpliga. Murade skorstenar bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinkläddas.



2 e. Stationssamhället

Bortsett från enskiftet som helt bröt sönder den gamla bystrukturen är det dragningen av järnvägen 1886 som förändrat Flädie samhälle mest. Verksamheter som affärsrörelse, mejeri och bageri anlades intill järnvägen där en omfattande nybebyggelse av bostadshus också växte fram. Byns tyngdpunkt försköts härmed österut. Såväl bostadshus som nyckelbyggnader uppfördes i tegel som i och med järnvägen blev ett mer lättillgängligt byggnadsmaterial, även för gemene man. Bostadshusen placerades med långsidan nära gatan med entréerna mot densamma.

Flädie stationssamhälle är en miljö med kulturvärden att värna om. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet. I det här området bör man särskilt tänka på att tegelfasader bör inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör ske på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas. Eventuella takkupor ska anpassas till byggnadens formspråk. Entréer mot gatan bör bevaras. Murade skorstenar bör bevaras och inte plåtinklädas. Uthusen är av betydelse för miljöns karaktär, och de bör bevaras och underhållas. Tomterna bör inte styckas av. Tomterna bör avgränsas med staket eller häckar. Plank eller murar är direkt olämpliga.



Flädie Banväg 13.



Flädie Måns Ols väg från väster.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Fjelle 9:6 (Flädie Banväg 13), Fjelle 9:13 (Flädie Måns Ols väg 10), Fjelle 9:15 (Flädie Måns Ols väg 12), Fjelle 9:20 (Flädie Måns Ols väg 14)

Bebyggelsen intill järnvägsstationen utgörs av gatehus och enklare bostadshus uppkomna under senare hälften av 1800-talet eller tidigt 1900-tal. Fastigheten Fjelle 9:6 är en god representant för den tegelbebyggelse som växte fram i samband med att järnvägen drogs genom den skånska landsbygden.

Byggnaderna representerar en viktig fas i utbyggnaden av Flädie by, genom kopplingen till järnvägens tillkomst. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Eventuella takkupor ska vara begränsade i antal och storlek, samt anpassade till byggnadens formspråk. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. De bör göras i vinkel på byggnadernas baksidor. Entréer mot gatan ska bevaras.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Flädie 2:39 och Flädie 21:2, Flädie station (Flädie Banväg 2)

Stationsbyggnaden är uppförd i en artikulerad nygotisk tegelarkitektur som är karaktäristisk för de ursprungliga stationshusen längs Malmö-Billesholmsbanan. Byggnaden är uppförd med röda tegelfasader som är murade i kryssförband. Enstaka ursprungliga träfönster finns bevarade, dörrarna är dock utbytta. Sadeltaket är belagd med rött enkupigt tegel och är något valmat. Tre murade skorstenar pryder taket. Byggnaden är förlängd i söder 1912. Tillbyggnaden uppfördes i material och arkitektur lika ursprunget. Söder om stationshuset finns en magasinsbyggnad. Magasinet vilar på plintar. Fasaderna är klädda med liggande panel av fjällpanelstyp med synligt stående regelverk. Fasaderna är rödmålade och sadeltaket är belagt med korrugerad eternit. Stora ursprungliga brädportar finns i den östra och västra fasaden. Även dessa är rödmålade. I väster finns en lastbrygga i trä. En lastbrygga i granit finns bevarad söder om byggnaden.

Stationshuset är välbevarat och karaktäristisk för de ursprungliga stationshusen längs banan Malmö-Billesholm. Magasinsbyggnaden är välbevarad och representerar en typ av enklare ekonomibygnader som sällan bevarats. Tillsammans utgör de en viktig del i det bebyggelseområde som växte fram i Flädie i samband med anläggandet av järnvägen vid 1800-talets slut.



Flädie station.



Magasinsbyggnaden.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att stationshuset och magasinsbyggnaden bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Inga takkupor får uppföras, och takfönster bör undvikas. Inga tillbyggnader bör uppföras. Ingen ny bebyggelse bör tillåtas på fastigheten och dess närområde som inte har en koppling till driften av järnvägen. Byggnadernas ursprungliga funktion ska vara tydligt avläsbar även om funktionen förändras.

Fjelie 8:12, Flädie andelsmejeri (Flädie Mejeriväg 13)

Fjelie andelsmejeri anlades 1895. Den ursprungliga L-formade byggnaden tillbyggdes på ett tidigt stadium åt norr i anslutande stil. I början av 1930-talet gjordes ytterligare en tillbyggnad mot gården. Byggnaden uppfördes i gult tegel med gördelband, knutar, stickbågar samt takfotsfris i murat rött tegel. I den södra fasaden finns en frontespis. Fönster och dörrar är utbytta. I den östra fasaden har en större portöppning öppnats upp och försetts med aluminiumport. Sadeltaket är belagt med enkupigt rött taktegel.



Andelsmejeriet är ett uttryck för den industrialisering som skedde av landsbygden vid slutet av 1800-talet och kan sättas i samband med upptäckter som pastöriseringsapparaten och separatorn. Byggnaden utgör tillsammans med mejerierna på Alnarp de enda bevarade mejeribygnaderna i kommunen, och är därför en viktig industrihistorisk kvarleva.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Inga takkupor får uppföras.



Kulturhistoriskt värdefull
bebyggelse



Kulturhistoriskt värdefulla och
bevarandevärda byggnader



Skala 1:5000

3. Fjellie

Fjellie är en medeltida kyrkby längs landvägen till Lund. Fjellie utskiftades i början av 1800-talet och endast tre gårdar är bevarade på ursprunglig plats. Bykaraktären bibehölls men samhällets funktion förändrades och fick en mer serviceinriktad karaktär med hantverkare, handel, skola och kyrka för det jordbruksinriktade omlandet. Centralortsfunktionen förstärktes i samband med att järnvägslinjen Lund-Bjærrød drogs genom byn.

Bebyggelsen i Fjellie utgörs av större lantbruksenheter och mindre enfamiljshus till största delen uppförda före 1940. Nybyggnationen i Fjellie har varit begränsad och framförallt skett genom förtätning av bykärnan. Bykaraktären förstärks av att bygatan, Fjellie Byaväg, går i den medeltida gatuvallen. På avstånd från byvägen ligger lantbruksenheterna som i de flesta fall är i bruk och har kvar sin koppling till jordbrukslandskapet. Längs Fjellie Byaväg är det gatehusbebyggelsen från 1800-talet och 1900-talets början som dominerar. Flera av dessa byggnader har genom åren inrymt service- och verksamhetsfunktioner såsom post, affär och hantverk. Av detta finns inga spår idag då Fjellie, på grund av närheten till Lund och Lomma, helt saknar denna typ av service. Söder om Fjellie Byaväg finns mindre grupper av bostadshus uppförda under 1900-talet.

Eventuella nyetableringar i Fjellie i framtiden bör ske längs Fjellie Byaväg som enskilda avstyckningar eller öster om Fjellie Byavägs östra sträckning där vägen till Lund tidigare gick.



Barnehölsbäcken rinner genom Fjellie.



Gatehus vid Fjellie Byaväg

Karaktäristiska och värdefulla kategorier

Gamla gårdar

Området kring kyrkan utgör den gamla bytomtens centrum och har bevarad bebyggelse med anor tillbaka till tiden före skiftet. Tre bevarade gårdslägen från tiden före skiftet finns i byn, Fjellie 15:1, Prästlönehemanet Fjellie 24:1 och Hageby gård Fjellie 34:1. Av dessa är det endast mangårdsbyggnaden på fastigheten Fjellie 15:1 som är bevarad från tiden före skiftet. Gårdarna utgör trots detta betydelsefulla historiska ankare som bör hanteras varsamt och dess läge samt kopplingen till det öppna jordbrukslandskapet är av yttersta vikt. Gårdsplanerna ska hållas obebyggda och inte hårdgörs med moderna material. Växtlighet i anknytning till gårdarna är av värde.

Skolorna

1783 uppfördes det första skolhuset på Fjellie bytomt. Denna byggnad som ursprungligen fungerade parallellt som skola och fattighus låg intill kyrkan revs på 1960-talet. 1863-1864 uppfördes ett nytt skolhus som

gjorde tjänst fram till och med 1907 då det nya skolhuset uppfördes. Det gamla skolhuset ändrades då till lärarbostäder. De äldre skolmiljöerna har mycket höga lokalhistoriska och samhällshistoriska värden. Bebyggelsekategorin är ofta gestaltad med stor omsorg. De speglar sina tiders pedagogiska och arkitektoniska ideal, vilket ytterligare förstärker det kulturhistoriska värdet. De bevarade skolbyggnaderna utgör en viktig del i Fjelines genuina och småskaliga bymiljö. Det är alltid önskvärt att denna typ av nyckelbyggnad kan bibehålla sin funktion. Är det inte möjligt ska byggnadens karaktär bevaras så att dess ursprungsfunktion går att avläsa. Detta görs bland annat genom att dess teglade fasader inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över samt att äldre portar, fönster och karaktäriserande detaljer i fasaderna inte tas bort.

Gatehus

Gatehusen kan kopplas till det effektiviserade jordbruket och den förändrade ekonomin under 1800-talets senare hälft. De förekommer som hemmansklyvning och avstyckning av mindre bostadslägenheter i anslutning till bytomterna och längs med de viktigare vägarna. I Fjeline märks detta tydligt längs Fjeline Byaväg. Småskaligheten, byggnadernas placering på tomten samt material som tegel är karaktäriserande och värdefullt. Avgränsningen mot gatan utgörs ofta av häckar vilket ger en lummighet åt gatusträckningen. Eventuell ny bebyggelse måste mycket noggrant anpassas till befintlig bebyggelse vad avser byggnaders placering i förhållande till gatan, volym, proportioner, skala och takvinkel.

Fjeline är en miljö med kulturvärden att värna om. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet. I Fjeline bör man särskilt tänka på att tegelfasader inte bör målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör ske på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas. Takkupor och takfönster mot gatan bör undvikas. Entréer mot gatan bör bevaras. Murade skorstenar bör bevaras och inte plåtinklädas. Även uthusen är av betydelse för miljöns karaktär, och de bör bevaras och underhållas. Tomterna bör avgränsas med häckar eller låga staket. Plank eller murar är direkt olämpliga. Vid eventuell nyproduktion i området ska ny bebyggelse anpassas till befintlig bebyggelse vad avser byggnaders placering i förhållande till gatan, volym, proportioner, skala och takvinkel. Alléer samt växtligheten längs ån bör bevaras och underhållas. Samfällighetsmarken på ömse sidor av Fjeline Byaväg vid kyrkan är rester av den gamla gatuvallen från tiden före skiftet och bör inte bebyggas, styckas av eller på annat sätt delas.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Fjeline 15:5 (Fjeline Vindfälleväg 9), Fjeline 15:8 (Fjeline Prästgårdsväg 3), Fjeline 15:12 (Fjeline Vindfälleväg 5)

I de södra delarna av Fjeline finns en mindre grupp välbevarade bostadshus av egnahemstyp. Byggnadernas fasaderna är putsade och ljusst avfärgade med rusticerade hörnkedjor och markerade gavelrösten. Mot söder uppvisar byggnaderna mindre burspråk. Taken är belagda med enkupigt taktegel eller eternit. Fönstren är utbytta. Bostadshusens placering på de jämnstora, rektangulära tomterna, i tomtens norra del är densamma för alla tre husen och de uppvisar äldre bevarade uthus.

Byggnaderna har miljöskapande värden och är relativt välbevarade. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Eventuella takkupor ska vara begränsade i antal och storlek, samt anpassade till byggnadens formspråk. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. Tomterna bör inte styckas av eller på annat sätt delas. Tomterna bör avgränsas med häckar och låga staket. Murar eller plank är direkt olämpligt.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Fjelle 1:8 (Fjelle Per Anderssons väg 2)

Byggnaden är uppförd 1947. Dess fasader är putsade och avfärgade i en beige kulör. Fönster och portar är troligen ursprungliga. I norr finns en ursprunglig farstukvist i anslutande stil med platt tak på vilken en balkong med nätt smidesräcke är placerat. I söder ansluter ytterligare en utbyggnad, även den i anslutande stil. I utbyggnadens källarvåning finns ett garage med en gulmålad träport till vilken en brant nedfart leder från vägen. Utbyggnadens tak är ett flackt brutet tak belagt med falsad rödmålad plåt. Bostadshusets sadeltak är belagt med enkupigt rött taktegel och försett med en murad skorsten. I båda takfallen finns en takkupa klädd med röd plåt, båda troligen ursprungliga.

Byggnaden är mycket välbevarad, gällande såväl karaktär som material.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Inga ytterligare takkupor eller takfönster bör uppföras. Murad skorsten bör bevaras och underhållas. Den bör inte plåtinkläddas. Inga tillbyggnader bör uppföras. Tomten bör avgränsas med häckar och låga staket. Murar eller plank är direkt olämpligt.



Fjelle 3:15, Fjelle skola (Fjelle Nils Hanssons väg 4)

Byggnaden uppfördes 1907 som skola och byggdes till 1931. Det tjänstgjorde som skolhus fram till 1971. Byggnadens fasader är i rött tegel med murband, gesims och slutstenar av cementsten. Fönstren är utbytta. Taket är belagt med enkupigt rött taktegel och det finns ett stort antal sentida takfönster.

De äldre skolmiljöerna har mycket höga lokalhistoriska och samhällshistoriska värden. Bebyggelsekategorin är ofta gestaltad med stor omsorg. De speglar sina tiders pedagogiska och arkitektoniska ideal, vilket ytterligare förstärker det kulturhistoriska värdet. Byggnaden utgör en viktig del i Fjelles genuina och småskaliga bymiljö.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Byggnaden bör inte förses med takkupor eller ytterligare takfönster. Inga tillbyggnader får uppföras. Tomten bör inte ytterligare bebyggas, styckas av eller på annat sätt delas. Tomten bör inte asfalteras.



Fjelle 15:1 (Fjelle Byaväg 15)

Fastigheten utgör den gamla gården nr 1 och flyttades inte ut i samband med skiftet. Gården, som ursprungligen var kringbyggd utgörs idag av ett bostadshus från 1700-talet i korsvirke, en 1800-talsstallänga vars södra del är riven samt en loge från tidigt 1900-tal.

Byggnaderna är tämligen förändrade men gårdens långa kontinuitet är av mycket högt kulturhistoriskt värde. Den utgör en av tre gårdar vars läge är detsamma som före enskiftet. Dessutom är byggnadernas ursprungliga funktioner fortfarande tydligt avläsbara.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Byggnaderna ska underhållas med för byggnaderna ursprungliga material och metoder och färger. Det är dock tillåtet att avlägsna för byggnaderna olämpliga taktmaterial som t.ex. korrugerad eternit. Här krävs dock ingen återgång till originaltak utan papptak på trekantsläkt alternativ lertegeltak kan vara lämpligt. Byggnaderna bör inte förses med takkupor eller takfönster. Inga tillbyggnader får uppföras. Gårdsplanen får inte bebyggas. Tomten ska inte ytterligare bebyggas, styckas av eller på annat sätt delas. Byggnadernas ursprungliga funktioner ska vara tydligt avläsbara även om funktionerna förändras.



Fjelle 15:6, Fjelle prästgård (Fjelle Byaväg 17)

Prästgården uppfördes 1937 efter ritningar av Harald Olsson på den plats den icke utskiftade gården nr 15 legat men som brann ned 1905. Byggnaden är uppförd i gult tegel med dörr- och fönsteromfattningar i brunrött tegel. Entrén är centralt placerad i den norra fasaden och försedd med en kopparklädd taköverbyggnad. Sidoentréer finns i gavlarna. Fönster och portar är ursprungliga. I den södra fasaden finns en mindre utbyggnad i en våning med en påbyggd balkong med murat räcke i gult tegel. Taket är belagt med enkupigt rött taktegel och försett med två murade skorstenar. Väster om bostadshuset finns en mindre ursprunglig uthusbyggnad i anslutande stil som är sammanlänkad med bostadshuset genom en mur.



Prästgården är välbevarad, välbyggd och arkitektoniskt genomtänkt med flertalet originaldetaljer bevarade. Byggnaden har ett högt lokalhistoriskt värde och representerar en flerhundraårig kontinuitet av prästgårdar i Fjelle.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att prästgården och uthusbyggnaden bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Byggnaderna får inte förses med ytterligare takkupor eller takfönster. Murade skorstenar bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinkläddas. Eventuella komplementbyggnader bör uppföras fristående. De bör anpassas till omgivningen vad gäller material och utformning, samt underordna sig vad gäller volymen. Tomten bör inte styckas av eller på annat sätt delas. Trädgårdens karaktär bör bibehållas. Hit räknas trädgårdens utsträckning, läget i anslutning till bostadshuset, häck och höga träd.

Fjelle 15:10, Fjelle station (Fjelle Vindfälleväg 15)

Fjelle station uppfördes 1901 längs järnvägslinjen Lund – Bjärred. Arkitekt var Theodor Wählin. 1939 ansågs inte banan längre lönsam och lades ner. Stationshusets fasader är idag inklädda med korrugerad plåt. Taket är belagt med enkupigt rött taktegel och försett med murad skorsten. Öster om stationsbyggnaden finns ett uthus bevarat från stationens äldsta tid. Även denna byggnad är idag inklädd i plåt.



De bevarade järnvägs miljöerna har mycket höga lokalhistoriska och samhällshistoriska värden. Bebyggelsekategorin är ofta gestaltad med stor omsorg och med höga arkitektoniska kvaliteter som speglar sin tids arkitektoniska ideal. Trots sentida plåtinklädnad kan man ana byggnadens ursprungliga funktion.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att stationshuset och uthusbyggnaden bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Byggnaderna bör inte förses med takkupor eller ytterligare takfönster, och inga tillbyggnader bör uppföras. Byggnadernas ursprungliga funktion ska vara tydligt avläsbar även om funktionen förändras.

Fjelle 25:1, 26:1, 56:1, Fjelle kyrka (Fjelle Laxmansväg 1)

Fjelle kyrka är från 1100-talet. Emporievåningen i tornets andra våning tyder på att kyrkan anlagts av en storman. De väl anslutande utbyggnaderna på långhusets norra och södra sida tillkom 1772 respektive 1802. En omfattande restaurering utfördes under perioden 1939-1946 under ledning av Eiler Graebe. Kyrkan, bestående av torn, rektangulärt långhus ett smalare kor samt absid är uppförd av tuktade sandstenblock. Det breda västtornet är försett med tinnade gavelrösten och med små ljudöppningar som man vanligtvis kan finna i kyrkor av anglosaxiskt ursprung. Samtliga fönster har träbågar och de är rundbågiga, stickbågiga och rektangulära. Takbeläggningen består av falsad blyplåt samt rött taktegel på tillbyggnaderna. På allmanningen, utanför kyrkogårdsmuren uppfördes bårhuset i början av 1940-talet efter ritning av E. Graebe. Byggnaden är uppförd i tegel som är vitputsats med dekorativa inslag av inmurade gråstenar vid entrésidan. Sadeltaket är klätt med formpressat papp/asfalt s.k ”ovaltin” som ger intryck av taktegel. Ett mindre målat glasfönster sitter på den västra gaveln. Till bårhuset hör en gråstensmur. Kyrkogården med buxbomhäckar, grusgångar, kvartersindelning av avenbok samt inslag av vintergröna växter visar på kontinuitet genom förekomsten av äldre och yngre gravvårdar.

Fjelle kyrka är skyddad enligt Kulturminneslagen, och får inte ändras utan tillstånd från Länsstyrelsen. Även bårhuset har stort bevarandevärde.



Kyrkan.



Bårhuset.

Fjelle 34:1, Hageby gård (Fjelle Byaväg 20)

Fastigheten utgör den gamla gården nr 5 som inte flyttades ut i samband med skiftet, utan ligger kvar på den gamla bytomten. Mangårdsbyggnaden uppfördes 1837 av Nils Jacobsson och hans hustru Elsa Bengtsdotter enligt en inskription på den södra fasaden. Byggnadens fasader är spritputsade med släta band som löper över fasaderna. Även omfattningarna runt fönster och dörrar samt knutarna är slätputsade. Mot söder finns en stor frontespis och mot norr finns en mindre och en större entréutbyggnad. Fönster och portar är utbytta. Taket är belagt med tvåkupigt rött taktegel och försett med fyra mindre takkupor, två mot söder och två mot norr samt två murade skorstenar. I söder ansluter en mindre altan. Det finns en större ekonomibyggnad, uppförd 1915, bestående av en stalldel och en lada. Stallbyggnadens fasader är uppförda i rött tegel och har spröjsade gjutjärnsfönster och träfönster, en del är utbytta. Taket är belagt med korrugerad eternit och försett med en homeja mot söder. Ladans fasader är klädda med locklistpanel och lockpanel som är rödmålade. Portarna är bruna och den södra fasaden uppvisar vita spröjsade träfönster. Taket är belagt med korrugerad eternit.

Mangårdsbyggnaden är uppförd i en väl genomarbetad arkitektur och är välbevarad. Även ekonomibyggnaden är välbevarad. Den långa bebyggelsekontinuiteten på platsen är av stort kulturhistoriskt värde. Gårdens koppling till det öppna jordbrukslandskapet är av vikt. Det är också av vikt att gården fortfarande brukas.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att mangårdsbyggnaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Byggnaden bör inte förses med ytterligare takkupor eller takfönster. Murade skorstenar bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas. Inga tillbyggnader bör uppföras. Trädgårdens karaktär bör bibehållas. Hit räknas trädgårdens utsträckning, läget i anslutning till bostadshuset, häckar och höga träd. Allén som leder upp från Fjelle Byaväg bör bevaras, underhållas och vid behov återplanteras.



Mangårdsbyggnaden.



Ekonomibyggnaden.

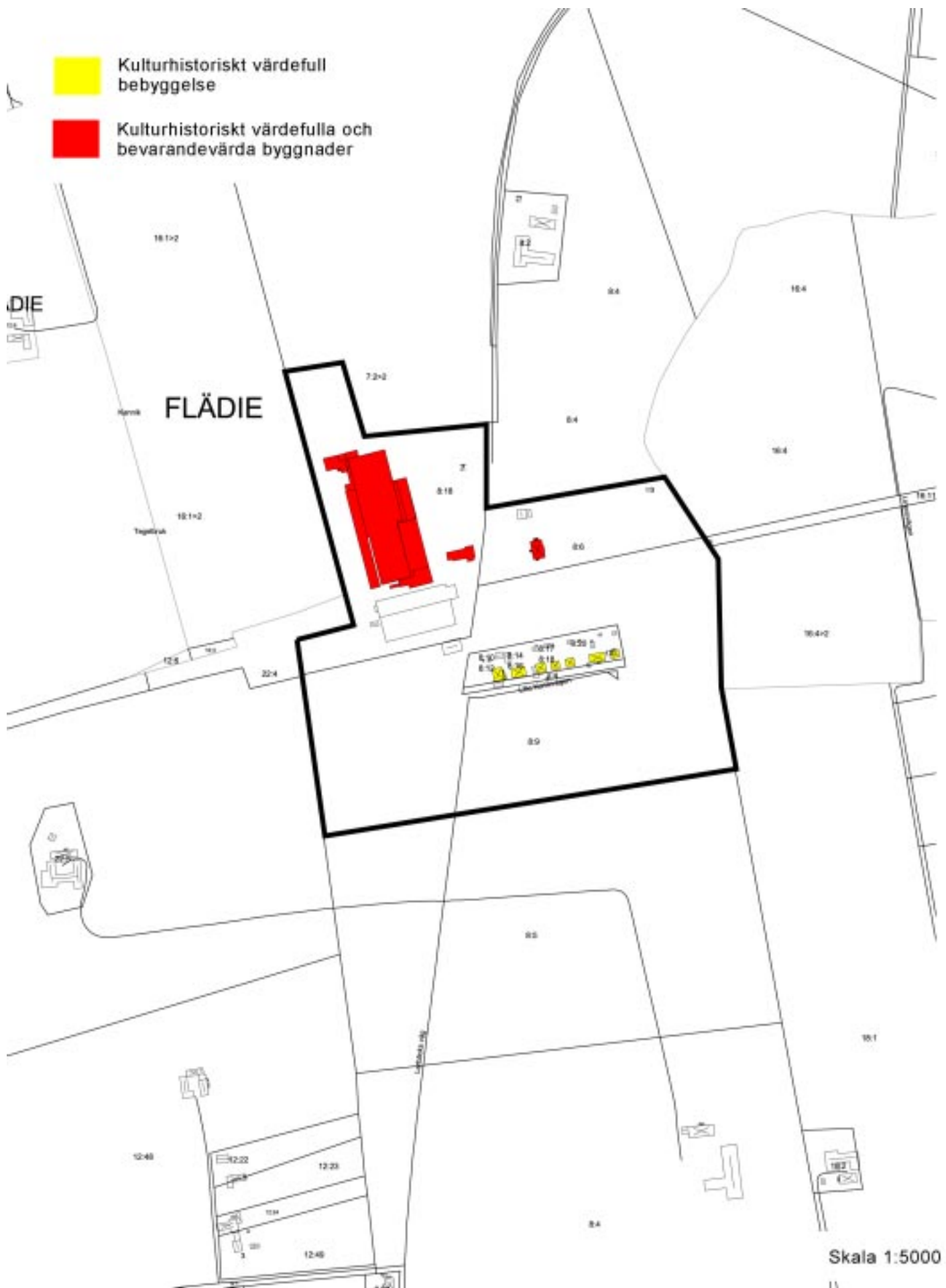
Fjelle 41:1, Fjelle skola (Fjelle Byaväg 19)

1863 fick byggmästare Malmqvist i Lund uppdraget att göra ritningar till en ny skolbyggnad i Fjelle. Byggnadens fasader är i gult tegel med sågtandsgesims. Fönstren är utbytta. Taket är belagt med eternit och det finns äldre gjutjärnsfönster.

De äldre skolmiljöerna har mycket höga lokalhistoriska och samhällshistoriska värden. Bebyggelsekategorin är ofta gestaltad med stor omsorg. De speglar sina tiders pedagogiska och arkitektoniska ideal, vilket ytterligare förstärker det kulturhistoriska värdet. Utgör en viktig del i Fjelles genuina och småskaliga bymiljö.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis ska tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Byggnaden får inte förses med takkupor eller ytterligare takfönster. Murade skorstenar ska bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas. Inga tillbyggnader bör uppföras. Tomten bör inte ytterligare bebyggas, styckas av eller på annat sätt delas. Tomten bör inte asfalteras.





4. Kaniks tegelbruk

Kaniks tegelbruk grundades 1904 och lades ner 2002. Det var då det sista verksamma tegelbruket i Skåne. Tillkomsten av Kaniks tegelbruk kan sättas i direkt samband med anläggandet av järnvägslinjen Lund-Bjärred 1901. Tegelbruket var beläget intill järnvägen, och den innebar en omedelbar fördel ur transportsynpunkt av råvaror samt färdiga produkter för företaget jämfört med redan befintliga bruk i området. På bruksområdet ligger kontorsbyggnaden, som ursprungligen uppfördes som tegelmästarbostad, och tvärs över vägen ligger den mer ståndsmässiga disponentbostaden med en stor trädgård. Sydöst om bruket ligger sju arbetarebostäder på rad. Sammantaget utgör denna bebyggelse en bruksmiljö med välbevarad struktur, som tydligt speglar bruksnäringens sociala hierarkier. Som ett av de längst verksamma tegelbruken i Lomma kommun, där tegelbruksnäringen varit så avgörande, har Kaniks tegelbruk med tillhörande bostäder också ett betydande kulturhistoriskt värde.

Bruksmiljön vid Kanik är ett område med kulturvärden att värna om. Bebyggelseenheten med tegelfabriken, disponentvillan och arbetarebostäderna ska hållas samman. Ingen ytterligare bebyggelse inom området bör tillåtas, vid sidan av eventuell utbyggnad av fabriken och mindre komplementbyggnader till befintliga byggnader. Lilla Kanikvägen bör hållas grusad.



Arbetarebostäderna från norr.



Lilla Kanikvägen 7.



Tegelbruket.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Önnerup 8:10 (Lilla Kanikvägen 13), Önnerup 8:12 (Lilla Kanikvägen 1), Önnerup 8:14 (Lilla Kanikvägen 7), Önnerup 8:16 (Lilla Kanikvägen 5), Önnerup 8:17 (Lilla Kanikvägen 3) Önnerup 8:19 (Lilla Kanikvägen 9), Önnerup 8:20 (Lilla Kanikvägen 11)

Söder om disponentvillan ligger sju arbetarebostäder på rad. Samtliga byggnader är uppförda i en våning och har inredd vind. Alla byggnader har tegelfasader utom en som har putsad fasad. Byggnadernas fönster är utbytta. Flertalet byggnader har sadeltak belagt med enkupigt rött taktegel.

Bebyggelsegruppen är, trots husens varierande utformning och att de genomgått förändringar, väl sammanhållna. Byggnaderna ligger på jämt avstånd från vägen, vilket bidrar till det enhetliga uttrycket. Den lilla raden av arbetarebostäder är av stort kulturhistoriskt intresse, och den ingår som betydande del i den värdefulla kulturmiljö som hela tegelbruksområdet utgör. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. De bör göras på baksidan. Tomterna bör inte styckas av eller på annat sätt delas. Trädgårdarna bör omgärdas av häckar.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Önnerup 8:18 (Lerbäcks väg 12)

Tegelbrukets huvudbyggnad med lerintag, tillverkning, torkkammare, tunnelugn och lager är till vissa delar från 1930-talet, men i huvudsak är den från 1960-talet. Den består av en stor hallbyggnad som är uppe-

lad i flera skepp. Den är uppförd i etapper och består av flera olika byggnadsdelar. Planformen är i stort sett rektangulär. Fasaderna består av tegel av olika slag, främst räfflat mörkrött tegel. Vissa fasadpartier i öster är putsade. Fönster finns av blandade sorter, vissa är borttagna och vissa öppningar har murats igen. Stora portar, främst i korrugerad plåt, finns i alla väderstreck. Taket består av flera parallella sadeltak, och det finns lanterniner på vissa ställen.

Tegelmästarbostaden, från 1900-talets början, ligger alldeles öster om tegelbruksbyggnaden. Dess äldsta del består av en vitputsad länga i en våning med inredd vind. Fönstren är av varierande ålder. Byggnaden kröns av ett sadeltak belagt med enkupigt rött taktegel, och i söder finns en takkupa. Byggnaden är tillbyggd i såväl öster som väster.

Tegelindustrin har varit en dominerande näring i Lomma kommun, och som ett minne av det senast verksamma tegelbruket har byggnaderna ett kulturhistoriskt värde. Värdet ligger dock inte på detaljnivå, då byggnaderna är så förändrade, utan i bruksområdet som helhet.



Tegelmästarbostaden.



Huvudbyggnaden.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att tegelbrukets huvudbyggnad och tegelmästarbostaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Tegelfasader ska inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Byggnadernas ursprungliga funktioner ska vara tydligt avläsbara även om funktionerna förändras.

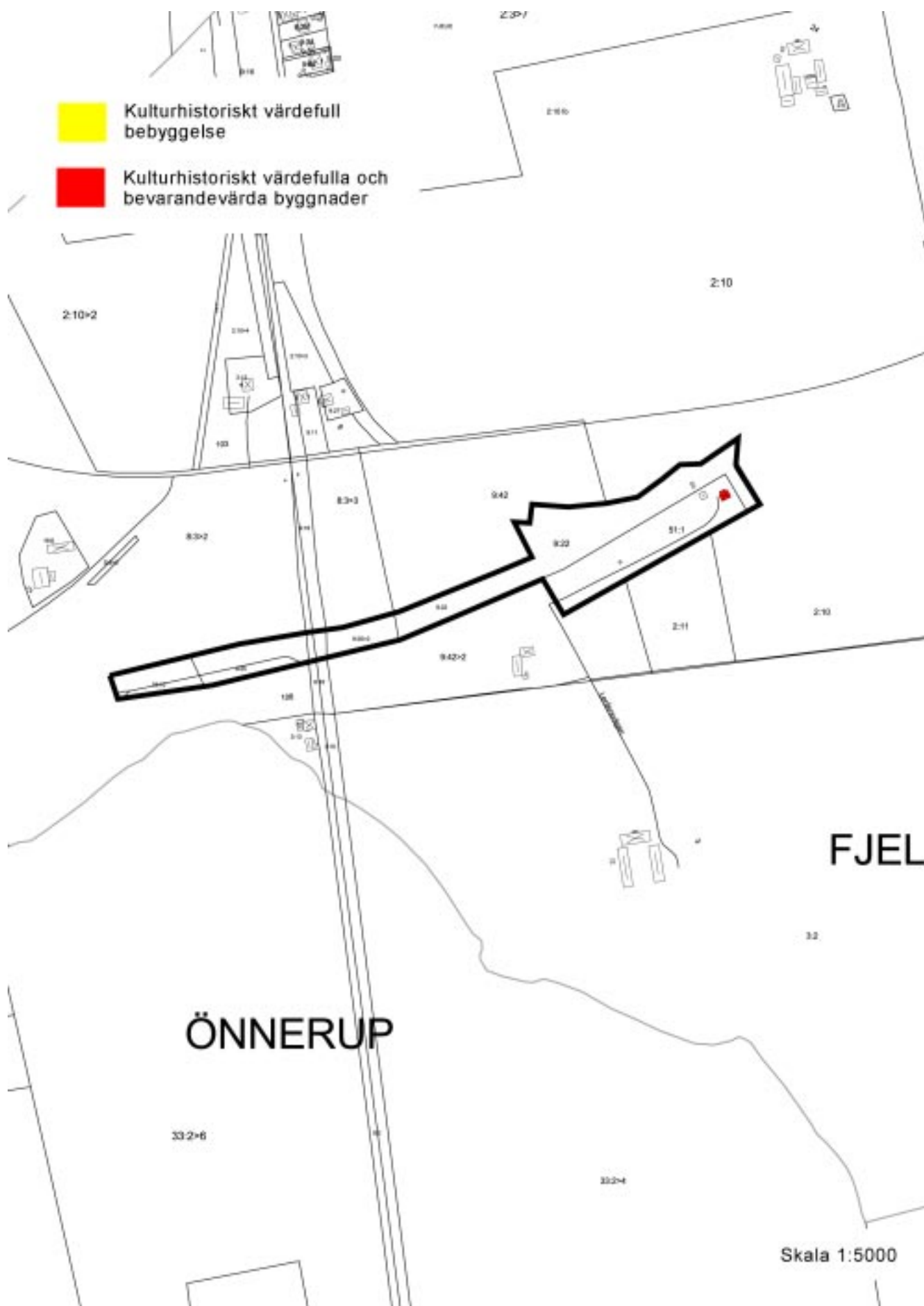
Önnerup 8:6 (Lerbäcks väg 11)

Disponentvillan uppfördes 1908. Den har spritputsade fasader och slätputsade fönsteromfattningar, samt en slätputsad gesims strax under takfoten. I öster och väster finns centrala frontespiser. Under frontespisen i väster finns entrén och under frontespisen i öster finns en tillbyggnad med balkong ovanpå. På den norra gaveln finns en farstutillbyggnad, även den med en balkong ovanpå. Fönstren är utbytta. Byggnaden kröns av ett sadeltak med valmad spets, belagt med enkupigt rött taktegel.



Byggnaden har genomgått ett okänsligt fönsterbyte, men är i övrigt tämligen välbevarad och har kvar sin karaktär av disponentbostad. Byggnaden och dess trädgård ingår i den kulturhistoriska miljön som även omfattar tegelbruket och de i söder liggande arbetarbostäderna.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. Häcken ut mot gatan bör bevaras, liksom trädgårdens högre träd



5. Leråkra

Järnvägslinjen Lund-Bjärred (LBJ) anlades 1901, framförallt på grund av det badortsliv som utvecklats i Bjärred under 1800-talets sista årtionden. Initiativtagarna till linjen var privatpersoner från Lund, men det blev Lunds kommun som till största delen finansierade banan samt så småningom, efter en inledande tid av förluster, även kom att driva den som en kommunal förvaltning. Längs linjen fanns sex stationer, varav tre faller inom dagens gränser för Lomma kommun; Fjellie, Leråkra och slutstationen Bjärred. Vid Leråkra fanns ett anslutningsspår till den statliga järnvägen som passerade Flädie. Lund-Bjärreds järnväg passerade över SJ-linjen strax väster om Leråkra station. Den höga banvallen finns bevarad och är synlig i landskapet. Linjen Lund-Bjärred var ursprungligen en ångloksdriven järnväg. 1916 blev järnvägen elektrifierad som en av landets första järnvägslinjer. 1939 ansågs inte banan längre lönsam och lades ner.



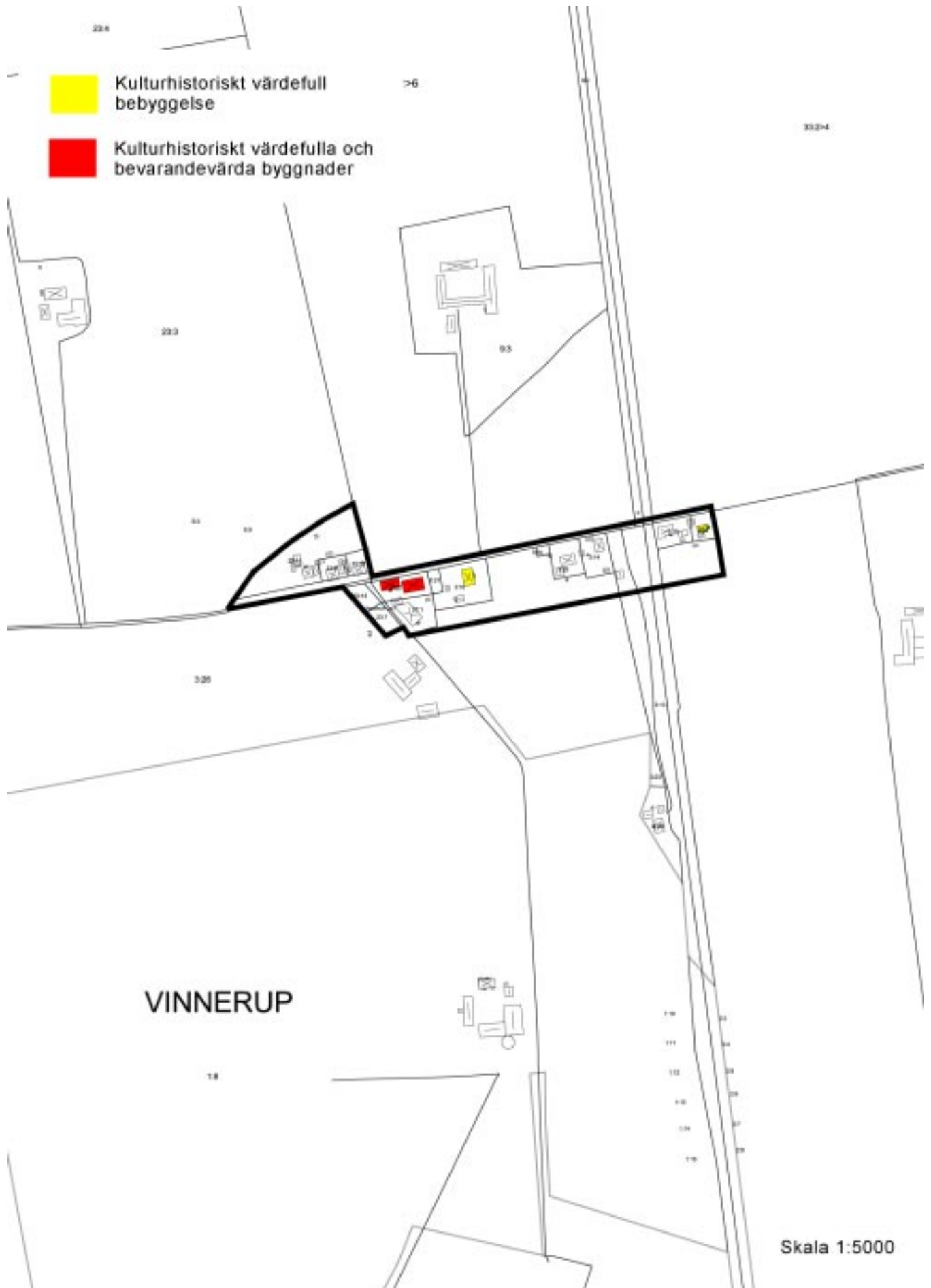
Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Fjellie 51:1, Leråkra station (Leråkra)

Samtliga stationer och banvaktstugor längs Lund-Bjärreds järnväg byggdes i trä i samma stil, i en romantiserande panelarkitektur. Lundaarkitekten Theodor Wåhlin svarade för arkitekturen längs järnvägslinjen. Leråkra station är uppförd 1901. Fasaden är klädd med stående panel där konstruktionsvirket är liggande och liggande panel där konstruktionsvirket är stående. Fasaderna är gulmålade och har vitmålade knutar, fönster- och portomfattningar samt vindskivor. De ursprungliga fönstren med småspröjsade överluft av trä är bevarade. Portarna är utbytta. Taket är belagt med enkupigt rött taktegel och försett med murad skorsten. Skylten Leråkra sitter fortfarande på fasaden. Delar av banvallen och skyddsvegetationen finns bevarad norr om byggnaden.

Leråkra station fungerar idag som privatbostad. Trots detta och att spåren sedan länge är uppbrutna är byggnadens ursprungliga funktion som station och banvaktstuga mycket tydlig. De bevarade järnvägsmiljöerna har mycket höga lokallistoriska och samhällshistoriska värden. Bebyggelsekategorin är ofta gestaltad med stor omsorg och med höga arkitektoniska kvaliteter som speglar sin tids arkitektoniska ideal.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att stationsbyggnaden bevaras för framtiden och att dess karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Inga tillbyggnader eller takkupor får uppföras. Byggnadens ursprungliga funktion ska vara tydligt avläsbar även om funktionen förändras. Banvallen bör bevaras, liksom höga, karaktärsskapande träd som omger stationsbyggnaden.



6. Önnerups stationsby

1832 beslutades att Önnerups skola skulle flyttas till det centrala läge på bymarken där den ligger idag. 1856 var det gamla skolhuset allt för gammalmodigt och otidsenligt. Ett nytt skolhus uppfördes intill det gamla. 1886 drogs järnvägen Malmö-Billesholms järnväg strax öster om skolbyggnaderna och ett stationshus uppfördes. Under de närmsta decennierna kom sedan en bostads- och verkstadsbebyggelse att växa fram i anslutning till skolbyggnaderna och järnvägsstationen.

Önnerups stationsby utgörs idag av cirka 10 bostadshus längs Önnerupsvägen. Stationshuset är numera rivet. Bostadsbebyggelsen är till övervägande delen uppförd i tegel, såväl gult som rött. Spridningen över tid är stor vad gäller bostadsbebyggelsens tillkomst.

Bebyggelsen i Önnerups stationsby är intressant som en representant av den process som skedde i och med skiftena, då byns centrala funktioner kunde flyttas till ett centralt läge på byns marker. Även den stationsby som växte fram i anslutning till järnvägen har ett kulturhistoriskt värde då bebyggelsen här vittnar och järnvägens betydelse.



Önnerupsvägen 12.



Önnerupsvägen 22.

Önnerup är en miljö med kulturvärden att värna om. För all bebyggelse gäller enligt Plan- och bygglagen (3 kap § 10) att ändringar ska utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas. Särskilt viktigt är detta på de sidor av husen som vetter mot vår gemensamma miljö, exempelvis gaturummet. I Önnerup bör man särskilt tänka på att tegelfasader bör inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör ske på baksidan så att byggnadernas volym i gatubilden inte rubbas. Entréer mot gatan bör bevaras. Murade skorstenar bör bevaras och inte plåtinkläddas. Uthusen är av betydelse för miljöns karaktär, och de bör bevaras och underhållas. Tomterna bör avgränsas med häckar eller staket. Plank eller murar är direkt olämpliga. Vid eventuell nyproduktion i området ska ny bebyggelse anläggas längs Önnerupsvägen och anpassas till befintlig bebyggelse. Önnerups bytomt är registrerad som fast fornlämning och är skyddad enligt Kulturminneslagen. Markingrepp får inte göras utan tillstånd från Länsstyrelsen.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Önnerup 3:10 (Önnerupsvägen 12), Önnerup 3:20 (Önnerupsvägen 22)

Dessa bostadshus är relativt välbevarade och utgör ett värdefullt, miljöskapande inslag i bymiljön. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Önnerup 3:22 (Önnerupsvägen 8-10)

De båda skolbyggnaderna är uppförda i gult tegel och har sadeltak som är belagt med rött tegel. Det yngre huset har i öster dörr- och fönsteromfattningar samt gesims i rött tegel. Det äldre huset har sexdelade fönster medan det yngre har korspostfönster.

Skolmiljön har ett mycket högt lokalhistoriskt värde samtidigt som byggnaderna speglar sina tiders pedagogiska och arkitektoniska ideal.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att skolbyggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis ska tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Inga tillbyggnader bör uppföras och eventuella takkupor ska vara begränsade i antal och storlek, samt anpassade till byggnadens formspråk.



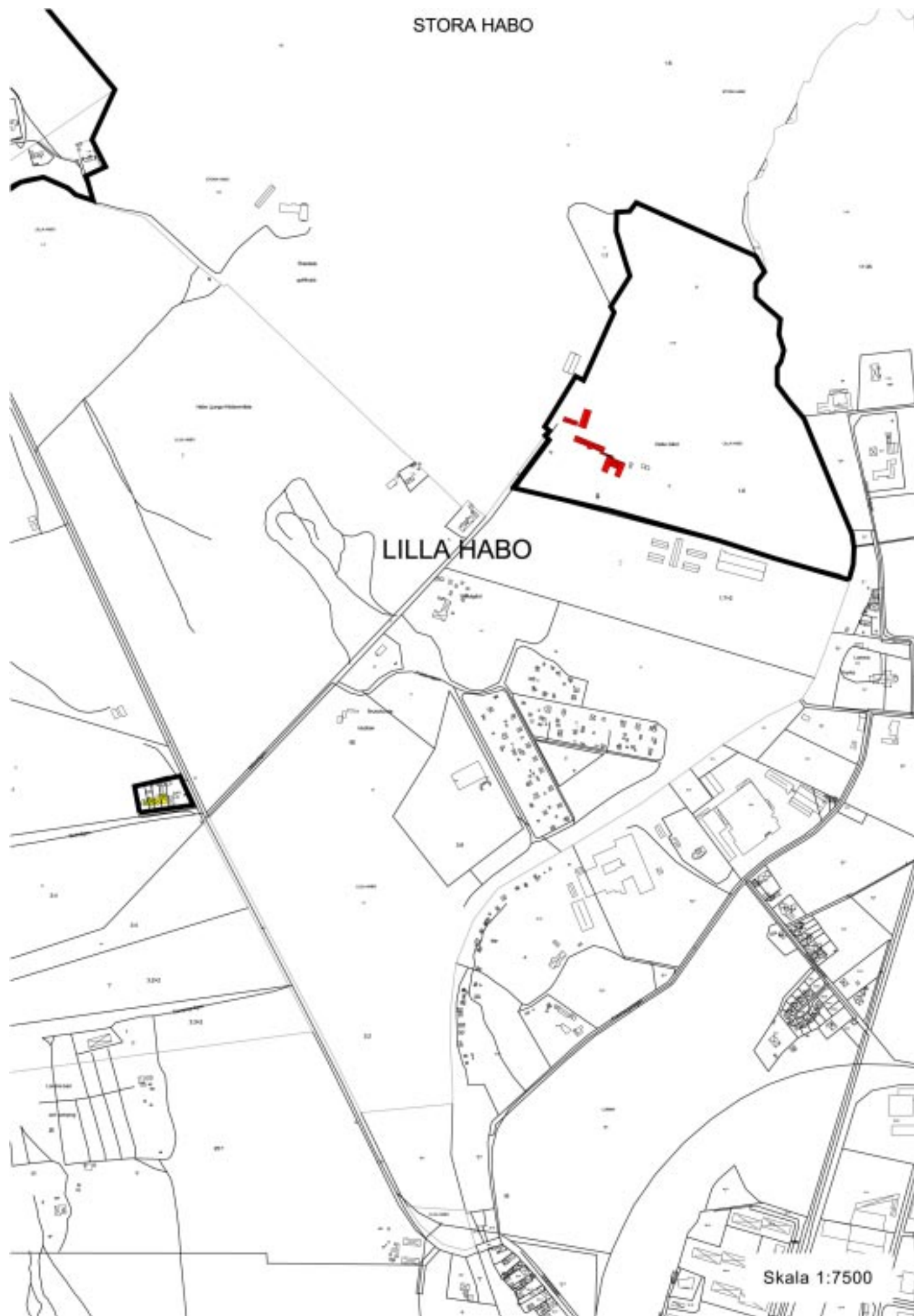
Den yngre, östra skolbyggnaden.



Den äldre, västra skolbyggnaden.



STORA HABO



7. Haboljung

Haboljung uppstod som ett sommarstugeområde på 1930-talet, då tomter började styckas av och säljas. Fram till och med 1950-talet bebyggdes området med nätta, små stugor. De hade ofta fasader i liggande träpanel och ett flackt sadeltak. Under andra halvan av 1900-talet fortsatte området i viss mån att bebyggas, men nu med något större hus för åretruntboende. Under denna period var det också många av de äldre sommarstugorna som byggdes om- och till för att kunna fungera som bostad hela året.

Söder om Haboljung, vid Fyrkantsdammen, ligger en rad hus, varav de äldsta husen förmodligen är uppförda under 1800-talets senare decennier. Raden av småhus finns dokumenterade på Häradskartan från 1910-talet. Eventuellt har de utgjort bostäder för fiskare.

Haboljung är ett område med kulturvärden att värna om. Tomterna bör omgärdas av häck eller staket. Äldre grindar bör bevaras. Vid eventuellt uppförande av nya byggnader i området ska en anpassning ske till befintlig bebyggelse vad gäller volym och placering på tomten.



Söder om Haboljung kantas Västkustvägen av oxlar.



Stuga på Tappers väg.



Hus vid Fiskarevägen.



Fyrkantsdammen, en vattenfylld lertäkt.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Ljunghuset 1:5 (Södra Västkustvägen 74), Ljunghuset 1:20 (Södra Västkustvägen 100), Ljunghuset 1:45 (Tappers väg 29), Ljunghuset 1:46 (Tappers väg 31), Ljunghuset 1:57 (Ångsvägen 5)

Dessa byggnader är stugor med välbevarad karaktär. Med sin volym, sina fasader i träpanel och flacka sadeltak är de karaktäristiska för den sommarstugebebyggelse som uppfördes i området under framför allt 1930-1940-talen. Området har under årens lopp förtätats och många av de ursprungligen små stugorna har byggt om och till i stor utsträckning. De välbevarade stugorna berättar om områdets ursprungliga karaktär. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis ska eventuella tillbyggnader göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. Trädgårdarna bör omgärdas av häckar eller låga staket.

Lilla Habo 1:10 (Fiskarhusvägen 9), Lilla Habo 1:16 (Fiskarhusvägen 7), Lilla Habo 1:22 (Fiskarhusvägen 3), Lilla Habo 1:23 (Fiskarhusvägen 5)

Dessa byggnaderna ligger på rad och är sammanbyggda. De är en våning höga och har sadeltak. Byggnaderna utgör en kulturhistoriskt intressant miljö. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Vid ändring av byggnaderna ska särskild varsamhet iakttagas. Den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Eventuella takkupor ska vara begränsade i antal och storlek, samt anpassade till byggnadens formspråk. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. De bör göras på baksidan. De befintliga trädgårdarnas utsträckning bör bevaras. Trädgårdarna bör omgärdas av häckar eller låga staket.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Lilla Habo 1:6, Habo gård

Habo säteri har bildats genom en sammanslagning av flera hemman. Gården har eventuellt rötter ned i 1400-talet. Som berustat säteri erhöll den sätesfrihet 1762, då den ägdes av ägare till Barsebäcks gård. 1853 köptes gården av L. I. O. Bager. Egendomen stannade i den bagerska släkten till mitten av 1900-talet. Bostadshuset, som är uppfört 1847, restaurerades 1897, och 1969-1971 uppfördes en tillbyggnad i sydöst, efter ritningar av Hans Westman. 1990 brann en del av gårdens dåvarande häststall ned. Gården ägs idag av en handikappförening.

Bostadshuset är en lång länga med äldre, sexdelade fönster och dörrar. Byggnaden har en centralt placerad frontespis. Taket är belagt med eternitplattor och har takfönster i gjutjärn och murade skorstenar. I öster ansluter Hans Westmans U-formade tillbyggnad genom en glasad gång. Fasaderna är uppförda i gult tegel som domineras av fönsterpartier med bröstning i vit liggande panel. Taket är ett valmat sadeltak belagt med shingel. Söder om bostadshuset ligger gårdens trädgård där ett antal äldre höga träd finns bevarade. Stallet, som ligger i vinkel norr om bostadshuset är putsat och avfärgat i vitt. Fönstren är småspröjsade gjutjärnsfönster och dörrarna har smidesbeslag. Gavlarna är klädda i rödmålad lockpanel. Taket är belagt med korrugerad eternit. Svinhuset som ligger öster om stallet har gavlar som är klädda i rödmålad lockpanel. Taket är belagt med korrugerad eternit.

Byggnaden har ett arkitektoniskt värde i synnerhet genom de sällsynt omsorgsfullt utförda snickerierna. Byggnaden är viktig för förståelsen av gårdens funktion, och den är en del av en flerhundraårig kontinuitet. Den ursprungliga funktionen är tydligt avläsbar och det finns bevarade ekonomibyggnader. Bostadshuset är välbevarat och tillbyggnaden är av hög arkitektonisk kvalitet.



Mangårdsbyggnaden.



Stallet.



Svinhuset.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att mangårdsbyggnaden med tillbyggnad samt de två äldre ekonomibyggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Byggnaderna bör inte förses med takkupor eller takfönster. Inga tillbyggnader bör uppföras på mangårdsbyggnaden. Eventuell ny bebyggelse bör uppföras som friliggande enheter. Trädgårdens karaktär bör bibehållas. Hit räknas dess utsträckning, läget i anslutning till mangårdsbyggnaden, häckar och höga träd.



Skala 1:20 000

8. Alnarp

Alnarps gods är känt sedan 1100-talet. På 1600-talet blev godset svensk kungsgård, vilket det var fram till 1858 då Lantbruksinstitutet inrättades. 1862 uppfördes slottsbyggnaden på Alnarp, och Alnarpsparken anlades. På lantbruksinstitutets område uppfördes allt eftersom en rad ekonomibyggnader, institutionsbyggnader, personal- och elevbostäder av hög arkitektonisk kvalitet. På 1960-talet inordnades Alnarpsinstitutet i Lantbrukshögskolan, och 1977 bildades Sveriges Lantbruksuniversitet som fortfarande använder byggnaderna och området.

Alnarp som bebyggelsemiljö präglas av den stora bredden på byggnader av olika karaktär och med olika funktioner. Området är något av ett miniatyrsamhälle, där karaktärsbyggnader av slottscharakter blandas med enklare arbetarebostäder och lantliga gårdslängor. En stor del av institutionsbyggnaderna är uppförda i likartad stil, med fasader i gult tegel och höga, franskinspirerade tälttak. Byggnaderna håller genomgående en hög arkitektonisk kvalitet. Det senaste tillskottet är *Navet*, med fasader i trä och glas, som uppfördes år 2002 efter ritningar av Agneta Ljungberg.

Utemiljön vid Alnarp är naturligtvis präglad av den verksamhet som pågår på platsen. Här finns bland annat systematiskt ordnade sortimentsträdgårdar och stora planteringar för forskningssyfte. Alnarpsparken, i romantisk engelsk stil, anlades i slutet av 1870-talet. Solitära träd är spridda på en böljande gräsmatta, och gångstigar vindlar mjukt genom parken. Runt parken finns ett tätare skogsparti som skyddar mot blåsten. Sydöst om museibygnaden finns ett småskaligt stenparti som anlades på 1880-talet, och restaurerades på 1980-talet. Norr om Slottet finns en öppen axel i uterummet som sträcker sig genom hela Alnarpsområdet. Axialiteten utgår från slottet, vid vilket det på 1930-talet anlades en rätlinjig trädgårdsanläggning med planteringar. På 1970-talet byggdes Alnarpsområdet ut, men den öppna axeln framför slottet fick fortsätta på andra sidan Sundsvägen. Arkitekten bakom detta var Per Friberg. Väster om Elevenborg ligger *Gamla sortimentet*, en symmetriskt uppbyggd sortimentsträdgård med perenner och fruktträd. Väster om Slottet ligger *Nya sortimentet*, anlagt i början av 1970-talet. I samband med att Alnarpsgården byggdes om på 1990-talet gavs utemiljön där en ny utformning av landskapsarkitekten Anders Folkesson. Innergården är tänkt att ge plats för experiment och tillfälliga installationer. Väster om järnvägen ligger Alnarps landskapslaboratorium, anlagt på 1990-talet.



En av hoddorna vid Öresund.



Lärbostäderna vid Sundsvägen, med Gamla sortimentet i förgrunden.

Väster om institutionsområdet ligger Södergård, Östergård och Mellangård som alla anlades av Lantbruksinstitutet på 1860-talet. Även Norregård har funnits, men är avstyckad och endast boningshuset, som ligger vid Strandvägen i Lomma, är bevarat. 1870 uppfördes Alnarps folkskola strax norr om Mellangård, på västra sidan av Malmövägen. Byggnaden fungerar idag som studenthem. Strax söder om skolbyggnaden ligger Lomma Skytteförening, med en liten eternitklädd byggnad.

Vid Öresund finns betade strandängar om en betydelsefull del i kulturlandskapet. Ett antal små fiskebodar, på skånska kallade fiskehoddor, ligger vid stranden. De har primärt fungerat som förvaringsplats för fiskeredskap, och utgörs av enkla barackliknande byggnader med fasader i träpanel eller träfiberskivor.

Alnarp är en miljö med kulturvärden att värna om. En del av området och vissa av byggnaderna är förklarade som byggnadsminne enligt Kulturminneslagen. För byggnadsminnet gäller särskilda skydds-föreskrifter utfärdade av Länsstyrelsen. Nya byggnader bör accepteras inom området om de hör samman med SLU Alnarps verksamhet eller har en koppling till jordbruket. Inom SLU:s område bör nya byggnader hålla hög arkitektonisk klass och anpassas till den befintliga strukturen. SLU:s institutions-område bör inte växa ut väster om järnvägen. Grönstruktur och växtlighet inom SLU:s område bör behandlas varsamt. En inventering av områdets grönstruktur och växtlighet med utgångspunkt i dess kulturhistoriska värden bör göras snarast. Gatubeläggning av äldre typ, som grus eller smågatsten, inom SLU:s område ska bibehållas. I övrigt ska gatubeläggningen vara ensartad för hela området. Trottoarer bör inte tillfogas gatorna. Hoddorna bör bevaras. Det är framförallt hoddorna som typ som är värdefulla. Detta innebär att en hoddor kan flytta inom området. Någon enstaka hoddor kan tänkas bli avlägsnad och nya hoddor kan komma till. Hoddorna ska ha små dimensioner, de får ej byggas till. Taken bör vara sadeltak eller pulpettak, och fasaderna ska vara klädda med träpanel. Hoddorna ska ligga på ofri grund och inte ha några trädgårdar. Kontakten med havet ska bibehållas.



Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Alnarp 1:60: Byggnad 2 (Plantvägen 1), Byggnad 3 (Plantvägen 4 C), Byggnad 4 (Plantvägen 4 B), Byggnad 5 (Callmar slott, Plantvägen 4A), Byggnad 7 (Södra elev, Elevenborgsvägen 4), Byggnad 8 (Elevenborgsvägen 1), Byggnad 10 (Slottsvägen 7), Byggnad 14 (Slottsvägen 3), Byggnad 15 (Slottsvägen 1), Byggnad 17 (Maskinhall B, Sundsvägen 7B), Byggnad 24 (Dammvägen 2), Byggnad 32 (Rörsjövägen 3), Byggnad 33 (Gamlegård 1), Byggnad 35 (Gamlegård 2), Byggnad 37 (Mejeristigen 1), Byggnad 42 (Kungsgårdsvägen 8), Byggnad 50 (Apelgården, Pomonavägen 2), Byggnad 51 (Radhusvägen 11), Byggnad 52 (Radhusvägen 9), Byggnad 53 (Radhusvägen 7), Byggnad 54 (Radhusvägen 5), Byggnad 55 (Radhusvägen 3), Byggnad 56 (Radhusvägen 1), Byggnad 58 (Västra vaktmästarbostaden, Radhusvägen 8), Byggnad 59 (Östra vaktmästarbostaden, Byggnad 60 (Radhusvägen 4), Radhusvägen 6), Byggnad 61 (Radhusvägen 2), Byggnad 62 (Smedjevägen 4 B), Byggnad 63 (Alnarps vagnsmuseum, Smedjevägen 4 A), Alnarp 1:61 (Rörsjövägen 4), Alnarp 1:62 (Rörsjövägen 2), Alnarp 1:63 (Västra lärarbostaden, Sundsvägen 13), Alnarp 1:64 (Östra lärarbostaden, Sundsvägen 11)

Dessa byggnaderna är beståndsdelar i den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljö som Alnarpsområdet utgör. Därför är det viktigt att ändringar av dessa byggnader utförs med särskild varsamhet. Den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammats eller på annat sätt täckas över. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. Byggnadernas ursprungliga funktioner ska vara tydligt avläsbara även om funktionerna förändras.

Kulturhistoriskt värdefulla och bevarandevärda byggnader

Alnarp 1:1: Byggnad A, B, C, E och F, Södergård (Malmövägen 9)
Södergård anlades på 1860-talet av Alnarps lantbruksinstitut. Gårdsbebyggelsen som utgörs av ett bostadshus med tillhörande lada, stall och ladugård är tillkommen under 1800-talets senare hälft. Gården är välbevarad och dess koppling till det öppna jordbrukslandskapet är av vikt.



Byggnad A och B.



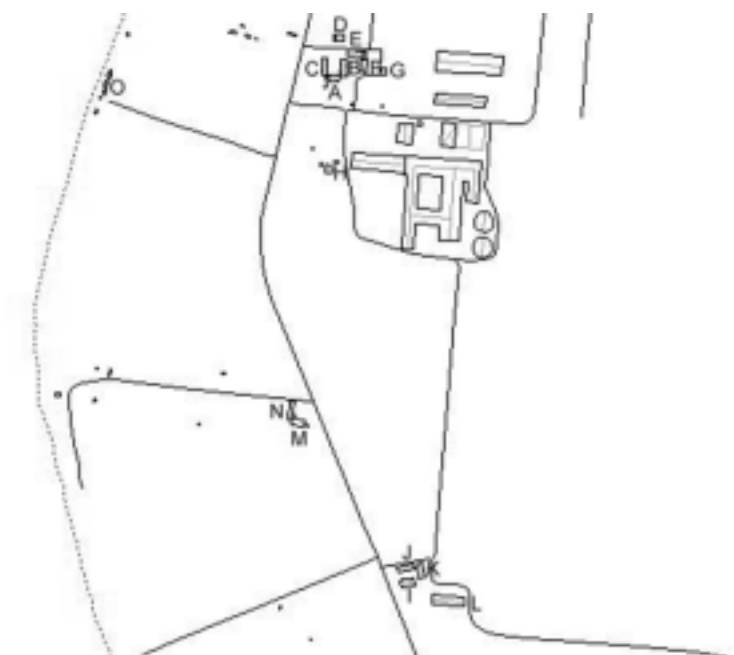
Byggnad C.



Byggnad E.



Byggnad F.



Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör undvikas. Skorstenar bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas.

Alnarp 1:1: Byggnad I, J, K och L, Mellangård (Malmövägen 3-5)

Mellangård anlades på 1860-talet av Alnarps lantbruksinstitut. Gårdsbebyggelsen är tillkommen under 1800-talets senare hälft och under tidigt 1900-tal och används idag främst för bostadsändamål. Gården är välbevarad och dess koppling till det öppna jordbrukslandskapet är av vikt.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör undvikas. Skorstenar bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas.



Byggnad I.



Byggnad J.



Byggnad K.



Byggnad L.

Alnarp 1:59, Alnarps nya folkskola Malmövägen 4)

Alnarps folkskola uppfördes 1870, delvis på äldre grund. Den byggdes till med en vinkelbyggnad 1906 och förlängdes i väster med en extra skolsal 1930. Idag inrymmer byggnaden studentbostäder. Fasaderna är i gult tegel. Fönstren är av varierande slag. Entrédörrarna är utbytta. Taket är belagt med eternitplattor och det finns sentida takkupor med enlufts- och tvålufts-fönster. Taket är försett med murade skorstenar. Till skolan hör även en mindre byggnad med fasader i gult tegel och eternitbelagt sadeltak, samt ett vitmålat uthus.

De äldre skolmiljöerna har mycket höga lokalhistoriska och samhällshistoriska värden. Bebyggelsekategorin är ofta gestaltad med stor omsorg. De speglar sina tiders pedagogiska och arkitektoniska ideal, vilket ytterligare förstärker det kulturhistoriska värdet.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över. Tillbyggnader bör undvikas. Skorstenar bör bevaras och underhållas, och de bör inte plåtinklädas.



Skolbyggnaden.

Byggnaden som inrymt slöjdsal.

Uthuset.

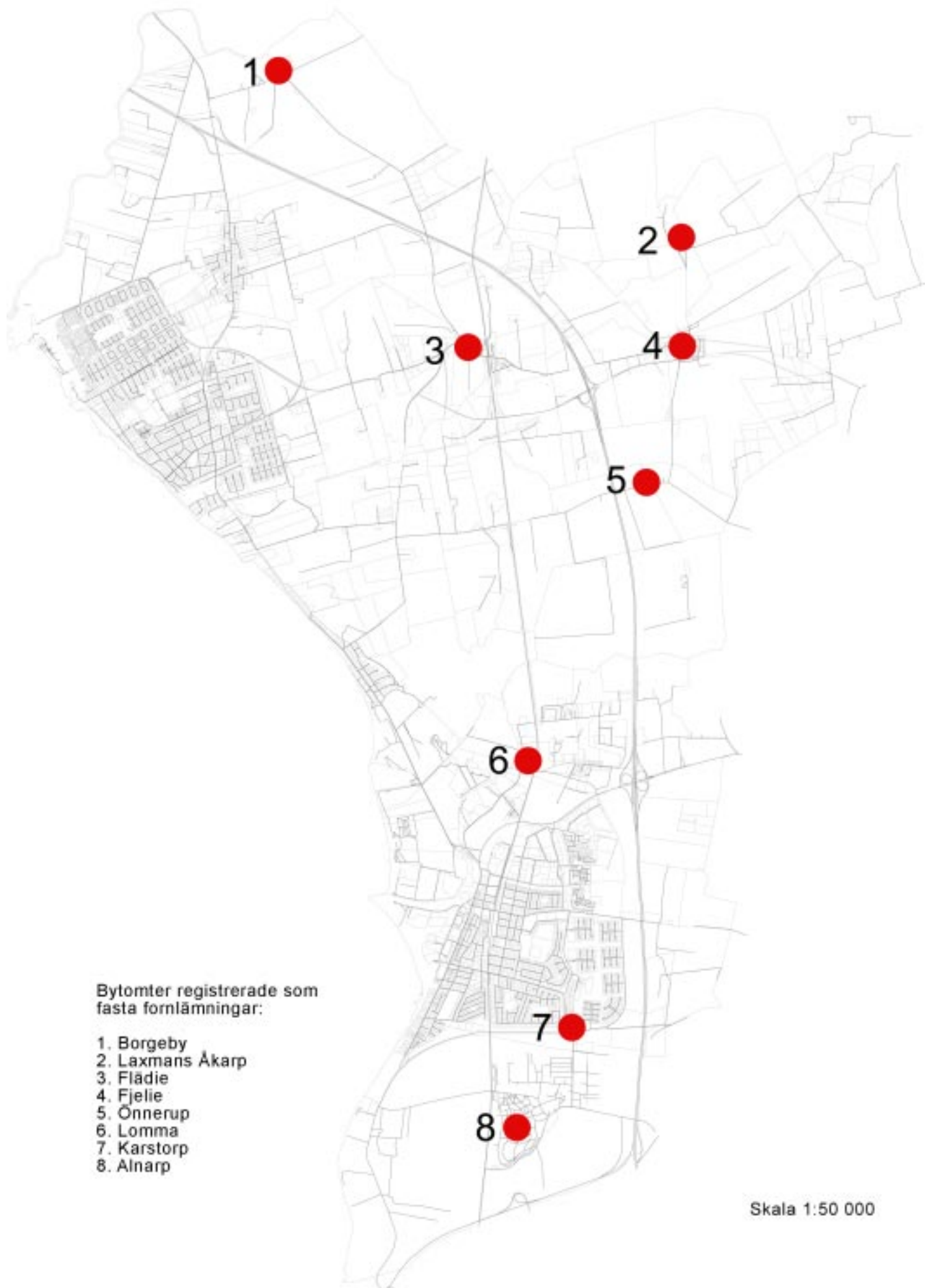
Alnarp 1:60: Byggnad 6 (Elevenborg, Elevenborgsvägen 2), Byggnad 9 (Alnarps lantbruksmuseum, Elevenborgsvägen 3), Byggnad 11 (Sundsvägen 9), Byggnad 12 (Slottet, Slottsvägen 5), Byggnad 13 (Agricum, Slottsvägen 2), Byggnad 18 (Maskinhall C, Sundsvägen 7), Byggnad 19 (Norra dubbelvillan, Sundsvägen 5), Byggnad 21 (Stora logbyggnaden, F. Meldahls väg 3), Byggnad 22 (Alnarpsgården, Sundsvägen 6), Byggnad 23 (Sundsvägen 4), Byggnad 26 (F. Meldahls väg 7), Byggnad 27 (C H Granzows väg 2), Byggnad 29 (Östra dubbelvillan, Sundsvägen 1), Byggnad 30 (Animalienborg, Sundsvägen 3), Byggnad 31 (Västra dubbelvillan, Rörsjövägen 1), Byggnad 34 (Lantan, Gamlegård 6), Byggnad 36 (Östra elevbostaden, Mejeristigen 3), Byggnad 38 (Gamlegård 3), Byggnad 40 (Gamlegård 4), Byggnad 41 (Gamlegård 5), Byggnad 44 (Pomonavägen 3), Byggnad 45 (Kungsgårdsvägen 2), Byggnad 46 (Pomonavägen 1), Byggnad 64 (Hovbeslagarskolan, Smedjevägen 2)

Dessa byggnader är välbevarade och ingår som mycket viktiga beståndsdelar i den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljö som Alnarpsområdet utgör.

Ur kulturhistorisk synvinkel är det viktigt att byggnaderna bevaras för framtiden och att deras karaktär bibehålls. Ändringar ska därför utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Exempelvis bör tegelfasaderna inte målas, putsas, slmmas eller på annat sätt täckas över. Eventuella tillbyggnader ska göras med respekt för byggnadens karaktär och skala. Byggnadernas ursprungliga funktioner ska vara tydligt avläsbara även om funktionerna förändras. Delar av Alnarpsområdet är förklarade som byggnadsminne enligt Kulturminneslagen. För byggnad 9 (Alnarps lantbruksmuseum), 12 (Slottet), 22 (Alnarpsgården), 23 och 64 (Hovbeslagarskolan) gäller särskilda skyddsföreskrifter utfärdade av Länsstyrelsen.



Slottet (byggnad 12), Agricum (byggnad 13), Stora logbyggnaden (Byggnad 21), tjänstevilla (byggnad 46), Alnarpsgården (byggnad 22), Alnarps lantbruksmuseum (byggnad 9), Alnarps vagnsmuseum (byggnad 63), brandstationen (byggnad 26), Hovbeslagarskolan (byggnad 64), Norra dubbelvillan (byggnad 19), kontorsbyggnad (byggnad 23), Gamlegård (byggnad 40).



Bytomter registrerade som fasta fornlämningar:

1. Borgeby
2. Laxmans Åkarp
3. Flädie
4. Fjellie
5. Önnerup
6. Lomma
7. Karstorp
8. Alnarp

Skala 1:50 000

Bytomterna

Bytomterna i Lomma kommun är väl dokumenterade i 1700- och 1800-talets kartmaterial och har som regel erhållit sin historiskt kända utformning någon gång under medeltiden och har fortsatt kontinuitet in i modern tid. Ett tydligt drag för flertalet av de kustnära byarna före enskiftet var de avlånga vångarna som sökte sig från bytomterna ut mot Lommabuktens strand. Bytomterna var då placerade i den östra delen av bymarken, tydligt indragna från kusten. Byarna Fjellie och Laxmans Åkarp avvek tydligt från de kustnära byarna i kommunen då deras bytomter låg mitt i byns historiska ägoområde.

Den agrara bebyggelsen i denna del av Skåne dominerades före enskiftet av fyrhängade gårdar, som var koncentrerade till byar. Byggnadernas proportioner var anpassade till människans och djurens storlek. Bredden begränsades av virkets dimensioner, vilket fick som konsekvens att byggnaderna blev långa och smala. Idag finns emellertid få bevarade slutna fyrhängade gårdar kvar på de gamla bytomterna, undantag är Kommungården (Lomma 11:35) och en gård i Flädie bys utkant (Flädie 28:2). Gårdarnas enskilda byggnader kan emellertid inte föras tillbaka till tiden före enskiftet.



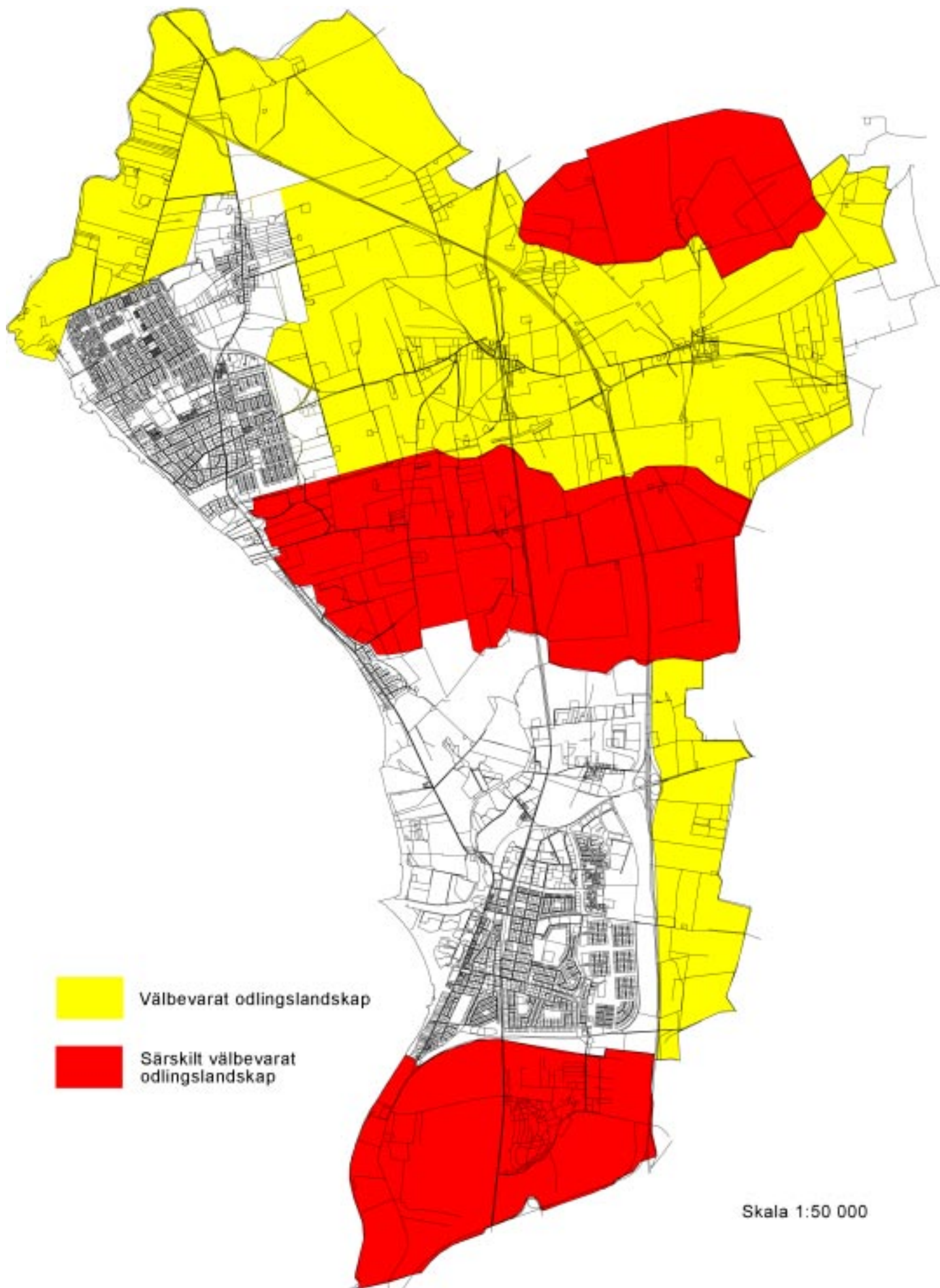
Laxmans Åkarp. Byn fick sitt namn på medeltiden efter släkten Laxmand som var en av den tidens mest tongivande familjer i Danmark.

En viss tillväxt av gatehus och mindre bebyggelse kunde skönjas redan före enskiftet på bytomterna. På eller i anslutning till bytomterna samlades även bygdens centrala och gemensamma funktioner, bl.a. kyrkor, kyrkogårdar och prästgårdar, senare även lanthandlar, smedjor, mejerier, möllor, skolor och ålderdomshem. På bytomterna i framför allt Borgeby by, Fjellie, Flädie och Lomma finns ett flertal av dessa byggnader bevarade.

Alnarp, Borgeby (vid Borgeby kyrka), Fjellie, Flädie, Karstorp, Laxmans Åkarp, Lomma och Önnerup har fortfarande kvar en bebyggelsekontinuitet på de gamla bytomterna. Sammansättningen och utformningen av bebyggelsen i anslutning till bytomterna lämnar en tydligt vittnesbörd om byns historiska utveckling och sociala historia från medeltid och fram till idag. Vad gäller påfyllnaden av gatehus på de gamla bytomterna är idag framförallt Flädie ett lysande exempel där Flädie Kyrkväg fortfarande kantas med gatehus. Borgeby är däremot ett renodlat slottslandskap. Önnerup och Laxmans Åkarp har fortfarande kvar jordbruksbebyggelse på de gamla bytomterna. Fjellie har däremot förändrats successivt genom bland annat järnvägens tillkomst, men en småskalighet finns fortfarande kvar jämte enskilda byggnader med jordbrukskaraktär. Gemensamt för alla byarna, förutom Karstorp, är att de fortfarande består av bebyggelsekoncentrationer som ligger i ett övrigt öppet landskap. Karstorp och även till viss del Lomma by är idag mer eller mindre integrerat i Lomma samhälle.

Riktlinjer för bytomterna

- De bytomter som är registrerade som fasta fornlämningar är skyddade enligt Kulturminneslagen, och markingrepp i dessa får ej göras utan tillstånd från Länsstyrelsen.
- Gårdar och enstaka kvarvarande byggnader från gårdar samt gatehus uppförda före 1940 har ett stort bevarandevärde.
- Ändringar av gårdar och enstaka kvarvarande byggnader från gårdar, samt gatehus uppförda före 1940 ska utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Tegelfasader bör inte målas, putsas, slammats eller på annat sätt täckas över.
- Gårdarna bör ej byggas till med annan orsak än att tillbyggnad är nödvändig för att bedriva jordbruk. Enstaka mindre bostadshus kan uppföras såsom undantag, fritidshus för boendes barn etc förutsatt att de anpassas till och underordnas de äldre bostadshusen vad gäller volym, skala och färgsättning.
- Karaktären hos gårdarnas trädgårdar bör bibehållas. Hit räknas trädgårdarnas utsträckning, läget i anslutning till bostadshuset, häckar och höga träd.
- Gårdarna bör omgärdas av häckar medan mindre bostadshus som gatehus bör omgärdas med häckar eller staket.
- Gårdsplaner bör ej bebyggas.



Skifteslandskapet

1800-talets skiftesreformer möjliggjorde ett effektivare jordbruk, med en större inriktning mot avsaluproduktion, något som befrämjade tillkomsten av stora jordbruk och ett allt mer rationaliserat landskap. Tillsammans med en omfattande utdikning och röjning av odlingshinder innebar det en stor förändring av jordbrukslandskapet.

När byarna skiftades och gårdarna flyttades ut var ambitionen att placera gårdstomterna centralt i de nya ägora. I största möjliga utsträckning monterades gårdarna på den gamla bytomten ned och återuppfördes ute på den skiftade marken. De tidigare slutna gårdarna bröts dock under denna period upp och framförallt bostadshusen med trädgårdar separerades från ekonomibebyggelsen. Korsvirkesbebyggelsen ersattes efter 1800-talets mitt successivt av tegelbyggnader.



Det öppna jordbrukslandskapet är karaktäristiskt för kommunen, och det är av stor betydelse att det bevaras öppet.

Det effektiviserade jordbruket möjliggjorde en omfattande hemmansklyvning och avstyckning av mindre bostadslägenheter. Gatehus och annan småskalig bebyggelse som kan kopplas till den förändrade ekonomin under 1800-talet förekommer inte enbart i anslutning till bytomterna. Koncentrationer av bostadslägenheter uppkom även längs med de viktigare vägarna. Det märks särskilt tydligt längs häradsvägen mellan Borgeby och Lund samt längs gamla landsvägen mellan Borgeby och Malmö. Med den befolkningsförskjutning som skedde i och med skiftena uppstod också bebyggelsekoncentrationer centralt på byns marker, som i Önnerup och Flädie (till viss del gäller detta även för Borgeby), där byarnas skolor förlades.

Under 1900-talet har flera av 1800-talets jordbruksfastigheter slagits samman till större enheter och den urbana bebyggelsens tillväxt har skett på det agrara landskapets bekostnad. Enskiftets landskap gör sig emellertid fortfarande gällande i form av den karaktäristiska blockformiga och rätlinjiga struktur som går igen i fastighetsstruktur, vägnät, och markanvändning. På flera håll vittnar även gårdar, som nu ligger omgärdade av yngre bebyggelse, om det tidigare landskapet. I det utpräglade jordbrukslandskapet förekommer större träd vid utflyttade gårdslägen. Större träd kan också förekomma i alléer och pilevallar. Träden bidrar till att lyfta fram och tydliggöra olika företeelser landskapet.

Karaktäristiska och värdefulla områden och kategorier

Odlingslandskapet

Ett karaktäristiskt skifteslandskap återfinns idag i ett mer eller mindre sammanhängande område i kommunens östra delar, företrädesvis i Fjelle socken och Flädie socken. Inom detta område framträder bebyggelsen och bymarken till Laxmans Åkarp och Önnerup samt Alnarps godslandskap som särskilt väl bevarade. För Laxmans Åkarp och Önnerup är det bebyggelsen på bytomten och vid de utflyttade

gårdslägena tillsammans med det öppna odlingslandskapet som är särskilt värdefullt. Vid Önnerups stationsby utgör gatehusbebyggelsen ett påtagligt värde i skifteslandskapet. Landskapets topografi bidrar även till till viss del avskärma intrycken från angränsande tätortsbebyggelse.

De nya ägo gränser och vägnät som lades ut i samband med skiftena utgör tillsammans med de medeltida bytomterna de viktigaste historiska utgångspunkterna för det moderna odlingslandskapet. Detta kommer till särskilt uttryck i Laxmans Åkarp och Önnerup, men bildar huvuddragen i landskapet i övrigt utanför tätorterna. Den funktionella kontinuiteten genom brukandet av jorden är också viktig.

Gårdarna med sina trädgårdar

Flertalet av skiftenas gårdslägen har fortfarande en bebyggelsekontinuitet även om det är ytterst få gårdar som har en funktionell koppling till jordbruket. Inventeringen har givit vid hand att ingen gård från skiftena är den andra lik. På grund av generationsskiften, bränder, förändringar av produktionen, nedläggningar med mera har de alla fått sina egna uttryck. Det är tillsammans som byggnaderna berättar om jordbrukets historia under och efter skiftena.

Det finns dock vissa gemensamma drag. Bakom bostadshuset ligger gårdens trädgård. I landskapet kännetecknar sig dessa gårdar främst genom deras ensamma läge, häckomgärdade trädgårdar och höga träd. På bostadshusens framsidor ligger gårdens gårdsplan. Gårdsplanen inramas av gårdens ekonomibyggnader. Bebyggelsen är ofta välbyggd. Ofta har tegel använts till bostäder och stall medan ladorna har uppförts i trä. Teglet har ursprungligen varit omålat och är det så ofta fortfarande. Bostadshuset har ofta ett ståndsmässigt utförande som vittnar om böndernas välstånd. Byggnaderna i Laga skifteslandskapet i Borgeby skiljer sig dock något från enskifteslandskapets bebyggelse. Här är byggnaderna generellt enklare och ofta avfärgade i vitt.

Oavsett om gårdsbebyggelsen är avstyckad eller inte kan vi fortfarande få oss en god uppfattning om skifteslandskapets struktur bl.a. genom att gårdsmiljöerna med ekonomibyggnader och trädgårdar tillåts ligga som solitärer i ett jordbrukslandskap med lågväxande grödor.



Gård i Flädie socken.



Gatehus i Lilleby, Fjellie socken.

Gatehus och annan småskalig bebyggelse

I skifteslandskapet ingår även gatehus och annan småskalig bebyggelse som kan ses som en konsekvens av skiftena. I synnerhet de gatehus som uppförts i samband med hemmansklyvningar är särskilt välbyggda och har en genomtänkt gestaltning. Skifteslandskapets gatehus och småskaliga bebyggelse är idag ganska förändrad genom bl.a. tilläggsisoleringar, ofta känns dock bebyggelsen igen genom att bostadslängorna i en våning med sadeltak ofta ligger med långsidorna längs med vägen och har små uthus.

Riktlinjer för skifteslandskapet

- Det öppna landskapet bör bevaras som jordbrukslandskap.
- Siktlinjer i det öppna landskapet bör bibehållas.
- Fastigheterna inom bytomterna och bymarken till Laxmans Åkarp, Önnerup och Alnarp (områden som är rödmarkerade på karta) bör inte styckas av eller på annat sätt delas. Endast enstaka nya byggnader bör tillåtas inom dessa områden.
- Vad gäller rivning av gårdar, delar av gårdar samt småskalig bebyggelse såsom gatehus uppförda före 1940 bör man vara restriktiv.
- Ändringar av gårdar samt småskalig bebyggelse såsom gatehus uppförda före 1940 ska utföras med särskild varsamhet, och den ursprungliga utformningen vad gäller detaljer, material och färgsättning ska vara vägledande. Tegelfasader bör inte målas, putsas, slammas eller på annat sätt täckas över.
- Korsvirkesbyggnader uppförda före 1920 har mycket stort bevarandevärde, och bör inte rivas.
- Korsvirkesbyggnader uppförda före 1920 bör underhållas med ursprungliga material, metoder och färgsättning. Om för byggnaderna olämpliga takmaterial som till exempel korrugerad plåt avlägsnas krävs ingen återgång till halmtak utan papptak på trekantsläkt alternativ tegeltak är fullgoda alternativ, (observera ej betongpannor eller andra tegelimitationer).
- Tillbyggnad av gårdarna bör ske restriktivt. Enstaka mindre bostadshus kan dock tillåtas såsom undantag, fritidshus för boendes barn etc.
- Ny bebyggelse bör utformas hänsynfullt i förhållande till det öppna jordbrukslandskapet. Utformningen bör då ta hänsyn till äldre bebyggelse samt befintliga strukturer i vägnät och fastighetsindelning.
- Karaktären hos gårdarnas trädgårdar bör bibehållas. Hit räknas trädgårdarnas utsträckning, läget i anslutning till bostadshuset, häckar och höga träd.
- Gårdsplaner bör ej bebyggas.
- Trädalléer, pilevallar och träd i anslutning till äldre bebyggelse bör bevaras och underhållas.
- Återplantering av träd kan ske där det funnits tidigare under förutsättning att man använder liknande träslag, övrig trädplantering bör undvikas.



Röd linje markerar
äldre vägsträckning.

Skala 1:50 000

Vägarna

Ur ett historiskt perspektiv kan flera olika tidsepoker fortfarande spåras i Lommas vägnät, från medeltidens terränganpassade byvägar, via enskiftets rätlinjiga vägar till 1900-talets motorvägar och trafikleder. I vissa fall har även de äldre hägnadsgränsernas sträckningar kommit att bevaras i vägnätet.

Vägarnas utformning och vägnätets struktur återspeglar det samtida samhällets ekonomi och tekniska nivå. Liksom landskapet i övrigt förändrades därför även vägarna radikalt i och med enskiftet. Det nya småskaliga vägnätet förband de enskilda gårdarna med varandra. Anpassningen av vägarna till det rätlinjiga och rektangulära ägomönstrets avgränsningar skapade raka vägar som böjde av i rät vinkel in mot de enskilda gårdarna. Fortfarande kom emellertid en del vägar att behålla sin ursprungliga mer terränganpassade utformning och men integrerades i övrigt i enskifteslandskapets formspråk. De större regionala vägarna, exempelvis den äldre landsvägen mellan Malmö och Löddeköpinge, påverkades i mindre utsträckning.



Under 1800-talet blev också trädalléerna ett allt vanligare inslag i fullåkersbygdens vägmiljöer. Pilevallarna utgjorde exempelvis en viktig bränsle- och foderresurs i det trädfattiga landskapet, medan de högresta träden som kantade vägarna upp mot gårdarna var av mer estetisk betydelse. I anslutning till de enskilda gårdarna anlades alléerna som regel längs med den enskilda vägen fram till gården medan de långa alléerna var ett vanligt inslag i de skånska godsmiljöerna, vilket i Lomma kommun exemplifieras med Alnarp.

Det äldre småskaliga vägnätet där vägarna löpte genom byarna har idag ersatts med ett storskaligt vägnät där trafikleder och vägar har lagts utanför de tätbebyggda områdena. Utbyggnaden har medfört att dagens vägar, med undantag för själva vägsträckningen, har mycket lite gemensamt med de ursprungliga historiska vägarna. Vägarna har framförallt blivit bredare och mer uppbyggda. Sträckning liksom sammanhanget omkring vägen är emellertid fortfarande viktig för hur det historiska landskapet upplevs och knyts samman.

Karaktäristiska och värdefulla vägsträckningar

Ett fåtal äldre vägsträckningar som föregår enskiftet finns fortfarande kvar. Tydligast är den äldre landsvägen längs kusten mellan Malmö och Löddeköpinge. Ställvis finns även bevarade delsträckningar av den äldre vägen från Lund som sträckte sig via Värpinge och vidare över Önnerup, Fjellie och Flädie upp till Borgeby.

Vägar eller vägsträckningar med tidstypisk karaktär är värdefulla inslag i det historiska kulturlandskapet. För enskiftets vägnät är grusvägar med bevarade trädalléer eller pilevall särskilt värdefulla.

Enskiftets rätlinjiga vägnät utgör fortfarande en betydande del av vägnätet och är i vissa fall det enda som fortfarande antyder enskiftets ägandestruktur där bebyggelse eller fastighetsstruktur har förändrats.

Kartan på föregående uppslag bygger på en jämförelse mellan häradskartan och moderna kartor och visar vad som finns kvar av enskiftets vägnät i Lomma kommun idag.

Riktlinjer för vägarna

- Vid ombyggnad av vägnätet bör vägarnas utformning och konstruktion anpassas till landskapets förutsättningar i fråga om vägbredd och höjd.
- Nya vägdragningar i jordbrukslandskapet bör om möjligt undvikas.
- Trädalléer och pilevallar ska bevaras.
- Återplantering av träd kan ske längs med de vägar där det tidigare funnit alléer under förutsättning att man använder liknande trädslag.
- Ej asfalterade vägar bör underhållas och målsättningen bör vara att inte byta vägbeläggning.
- En fördjupad inventering av vägnätets historia för att bättre lyfta fram och bevara vägarnas kulturhistoriska värde i landskapet förordas.

Ordlista

A

Absid, mångsidigt eller halvrunt rum. Avslutande rum i en kyrkobyggnad.

Allé, gata eller väg som kantas av planterade träd på båda sidor.

Allmänning, gemensamt ägd mark, tillhörande till exempel en by.

Ankarjärn, stång av metall som används för att förankra träbjälkarna i murverket.

Ankarlut, i fasad synlig förankring, avsedd att uppta och fördela dragkraften från ankarjärnet.

Attikavåning, halvåning över en byggnads huvudgesims

Avenbok, bokliknande, lågväxande träd som ofta odlas i parker och trädgårdar, friväxande eller som häck, då den klarar ganska hård klippning.

Avsaluproduktion, tillverkning av varor för försäljning.

B

Baldakin, skydds- eller prydnadstak över till exempel ingång eller predikstol.

Balusterdocka, stolpar som bär upp täckplattan i en balustrad, ofta svarvade i en päronliknande form.

Balustrad, kraftigt räcke bestående av en rad stolpar (balusterdockor) med en täckplatta som löper ovanpå.

Betong, blandning av cement, ballast (grus eller sand) och vatten.

Blindering, dekorativ fördjupning i fasad, ofta formad som ett fönster. Vanligt förekommande i den medeltida arkitekturen.

Burspråk, utskjutande fönsterförsatt fasadparti.

Buxbom, en vintergrön buske med små läderartade, tättsittande blad. Ofta använd i häckar, klippt i olika former.

D

Dagvatten, ytavrinnande regn-, spol- och smältvatten som rinner på hårdgjorda ytor, eller på genomsläpplig mark via diken eller ledningar till sjöar, vattendrag eller reningsverk.

E

Egnahem, friliggande enfamiljshus uppförda med stöd av så kallade egnahemslån, ursprungligen främst på landsbygden. Egnahemsvillor uppfördes från 1900-1950. Numera allmän benämning på småhus bebodda av ägaren.

Ekonomibyggnad, inom lantbruket förknippade byggnader för driftsändamål, till exempel stall eller ladugård.

Emporievåning, våning ovanför ingångshallen i en medeltida kyrka, genom en arkad öppen mot kyrkorummet.

Enskifte, jordbruksreform under 1800-talets början som syftade till att samla olika jordägares utspridda ägor till sammanhängande områden.

Eternit, varumärke för asbestcement, av vilket man bland annat tillverkade fasad- och takplattor. Tillverkningen av eternitprodukter startade i Lomma 1907 men upphörde 1977 som en följd av påvisade medicinska risker.

F

Falsad plåt, plåt sammanfogad genom omböjning av kanter i syfte att få täta skarvar.

Farstukvist, täckt utbyggnad framför ingångsdörr.

Fattighus, äldre inrättning, upprättat av en kommun, där fattiga fick nödortfört uppehälle.

Fris, dekorativt arkitekturelement i form av ett horisontellt bandliknande fält i en fasad.

Frontespis, ovanför taklisten förhöjt, vanligen gavelliknande parti av en byggnad.

Funktionalism, arkitekturstil under 1930-talet, även kallad "Funkis". Typiskt för tiden var att man ville betona den moderna livsstilen. Arkitekterna ville att en byggnads syfte skulle synas också på utsidan. Karaktäristiskt var platta tak, fönsterband, vit färg, mycket ljus och eftersträvan av det enkla.

Fönsterbåge, öppningsbar ram i vilken fönsterglaset sitter.

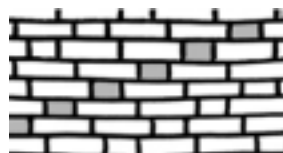
Fönsterkarm, fast ramverk runt ett fönster.

Fönsterluft, del av fönster som delas av fönsterbågar eller fönsterpost.

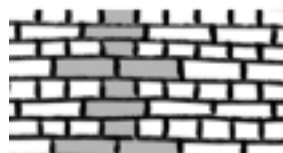
Fönsteromfattning, markering i fasaden som inramar ett fönster.

Fönsterpost, vertikal eller horisontell del av fönsterkarmen som delar upp fönstret i olika luft.

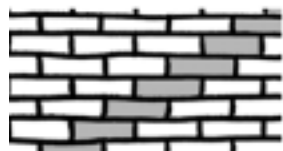
Förband, förhållandet mellan murade stenar i en fasad:



Munkförband



Kryssförband



Löpförband

Förbländertegel, beklädnadstegel tillverkat med hög precision, klinkerliknande i varierande former och färger, vanligt i Skåne och på västkusten, tillverkades i slutet på 1800-talet.

G

Gatehus, hus på landsbygden som beboddes av de som inte hade eget jordbruk.

Gavelröste, den del av en byggnads gavel som befinner sig ovanför takfoten.

Gavelspets, översta delen av gavelröset.

Generalstabskartan, ursprungligen militärt framställd topografisk karta. Generalstabskartan över Sverige började tillverkas 1837 och användes fram till 1979. Kartan utfördes i skala 1:100 000 för södra och 1:200 000 för norra Sverige.

Gesims, vanligen profilerat listverk, ofta dekorativt, som löper horisontellt i byggnadens fasad.

Glasblock, block av pressat glas, avsett att muras in i till exempel väggar.

Gotik, arkitekturstil under högmedeltiden som kännetecknas av smala, spetsiga former, särskilt inom kyrkoarkitekturen. Under 1800-talet blev gotikens formspråk åter populärt i den så kallade nygotiken.

Gråsten, allmän benämning på bergarterna gnejs och granit.

Gördelgesims, **Gördelband**, horisontell list som delar av en fasadyta, vanligen mellan två våningsplan.

H

Hamla, skära av skott, kvistar och grenar på ett träd. Gjordes förr exempelvis för att få foder till djuren. Pilträd i Skåne brukar hamlas och får då sitt karaktäristiska utseende.

Hemman, äldre benämning på jordbruksfastighet som ekonomisk enhet.

Historiserande, benämning på de arkitekturstilar under 1800-talet som bygger på äldre stilar och mönstre.

Hodda, dialektalt, eg. fiskehodda/fiskebod, mindre byggnad placerad längs kusten för förvaring av fiskeredskap.

Holländarmölla, väderkvarn med fast kvarnhus och rörlig överdel.

Hålkälstegel, tegelsten där ena långsidans kant har en konkav urgröpfung

Hörnkedja, lodrät rad av stenar i en byggnads hörn, utföres även som imitation i puts.

J

Jugend, arkitekturstil kring sekelskiftet 1900. Karaktäristiskt är mjuka, rundade former samt dekorativa växtmotiv i fasaderna.

K

Kapitäl, dekorativt krön på kolonn, pelare eller pilaster.

Karnap, fyrkantigt eller månghörnt utsprång på en fasad, ovan marken, ofta uppburet av konsoler och fönsterförsett. Vanligt i medeltida arkitektur, ibland med skytteglugg.

Kedjehus, småhustyp där huskropparna är länkade vid varandra genom en mindre byggnadsdel som ofta inrymmer garage eller förråd.

Klassicistisk, som stilmässigt anknyter till antikens formspråk. Antika arkitekturelement såsom kolonner, frontoner och gesimsar används liksom antikens geometri och proportionslära.

Klinker, hårdbränt tegel med glasartad yta.

Knutar, hörn på en byggnad. Ursprungligen om fognarna i hörnen på ett timrat hus.

Kolonn, fristående rund bärande pelare.

Konsol, utskjutande stöd från fasad för att bära upp till exempel en balkong. Förekommer även i rent dekorativt syfte.

Kor, utrymme i en kyrka mellan altarrummet och långhuset.

Korrugerad plåt, plåt som pressats till en vågig form.

Korspostfönster, fönster där fönsterposterna bildar ett kors.

Korsvirke, byggnadsteknik där stommen utgörs av timmer och fyllningen däremellan av till exempel tegel eller flätade vidjor som klinats med lera.

Kullersten, liten sten med runda former, används som gatläggning.

Kvadersten, rätvinklig sten som huggits ut för byggnadsändamål.

L

Lanternin, lyktformad överbyggnad på tak eller torn ofta för utsmyckning men även för belysning eller dagsljusintag

Lertäkt, urgröpfung i landskapet som följd av upptagning av lera för tegeltillverkning.

Liguster, en grenrik buske ofta använd i häckar.

Lisen, vertikalt, utskjutande murband i synligt murverk eller i puts i en fasad, starkt stiliserad kolonn, utan kapitäl eller bas.

Loggia, i byggnad utåt öppet, verandaliknande utrymme, oftast uppburet av pelare.

Lunettfönster, halvcirkelformat fönster.

Långhus, församlingsrummet i en kyrka.

M

Mangårdsbyggnad, huvudbyggnad och bostadshus på större gård.

Mansardtak, sadeltak med brutet takfall.

Marmor, typ av hård ådrig kalksten ofta skimrande i olika nyanser.

Mensalhemman gård som ägdes av kyrkan, utöver prästgårdarna.

Mezzaninvåning, låg mellanvåning, i fasaden ofta redovisad med ett horisontellt fönsterband av små fönster.

Modernism, arkitekturstil under 1930-talet och framåt. Modernismen kännetecknas av en öppenhet för förändring och sökande efter det nya. Inom arkitekturen är man emot de äldre stilarna. Modernismen slog igenom efter Stockholmsutställningen 1930.

Mosaik, sammansättning av en mängd småbitar, till exempel kakel, sten eller glas till en geometrisk form eller en bild. Används även som fasadbeklädnad.

N

Nationalromantik, arkitekturstil under 1910-talet. Arkitekterna inspirerades av den äldre inhemska bebyggelsen. Byggnaderna fick en tung och sluten gestaltning. Vanligt är mörkt tegel och detaljer i natursten, eller faluröda träpanelfasader.

Nock, taknock, översta skärningslinjen mellan motstående takfall.

Nyromanik, arkitekturstil under den senare delen av 1800-talet. En återblick till de medeltida stilarna där former som runbågen och tunga, slutna fasader togs upp på nytt.

P

Panelarkitektur, arkitekturstil som tog form under 1800-talets slut. De många sågverken gav upphov till nya möjligheter. En rik panelarkitektur utvecklades. Listverk, knutbrädor och pilastrar delar in fasaden i fält med liggande och stående panel. Lövsågeriarbeten pryder gavelspetsar och verandor.

Papp, takpapp, taktäckningsmaterial av papp som är impregnerad med olja.

Parhus, två sammanbyggda enbostadshus som givits en sammanhållande gestaltning.

Pergola, gång som är täckt med glest placerade smala stöd, ofta övervuxen med klängväxter.

Perspektivfönster, enluftsfönster utan spröjs, ofta om stort fönster som är bredare än vad det är högt.

Pilevall, rad av pilträd, ofta ut med vägsträckningar eller ägogränser, vanligt i det skånska slättlandskapet.

Pivåhängd (om fönster), fönster som öppnas genom svängning runt vågräta tappar vid fönstrets halva höjd.

Portlider, byggnad, vanligen i två våningar, med portöppning i nedervåningen som leder in till en gårdsplan.

Pulpettak, tak med fall endast åt ett håll.

Punkthus, fristående hus i mer än tre våningar, med trapphus beläget i husets kärna.

Puts, tunt lager av bruk på en fasad.

Putsrustik, utformning av putsade ytor för att efterlikna till exempel kvadersten.

R

Radhus, sammanhängande länga av enbostadshus i regel i en eller två våningar.

Revetering, putsbeklädnad på trähus.

Romanik, arkitekturstil under tidig medeltid, även betecknat rundbågestil. Karaktäristiskt är de runda formerna och de tunga intrycken, vanligt i kyrkobyggnader.

Rundbåge, båge eller valv i en byggnad som har formen av en halv cirkel.

Rusticerad, fasadyta med grovt uthuggna kvaderstenar. Rusticering kan även imiteras i till exempel puts (*putsrustik*).

Råglas, glas med skrovlig yta.

S

Sadeltak, tak med raka, obrutna takfall.

SCAFT-planering, stadsplanering där de olika trafikslagen separeras, biltrafik för sig och gång- och cykeltrafik för sig. SCAFT var en handbok med riktlinjer för trafiksäkerhet som kom ut på 1960-talet, förkortningen står för Stadsbyggnad Chalmers: Arbetsgruppen För Trafiksäkerhet.

Shingel, taktäckningsmaterial av asfaltimpregnerad papp eller glasfiberväv, utformat för att efterlikna små plattor. Finns i många olika kulörer.

Skiffer, gråsvart bergart som kan delas till tunna skivor och användas till exempel till takskiffer.

Skånska rekognosceringskartan, Skånska rekognosceringskartan 1815-20 är en topografisk karta som omfattar större delen av Skåne. Den togs fram för militära ändamål och är i skala 1:20 000.

Skärmtak, litet tak som skydd för till exempel ljus, stänk eller insyn.

Slamning, metod att bestryka en fasad med tunt bruk så att teglets struktur ändå är synlig.

Slätputs, puts med finkornig ballast som bearbetats till en slät yta.

Smidesjärn, järn som innehåller mindre än 0,5% kol. Smitt järn används i till exempel grindar och räcken.

Solbänk, ovasida av murverk utanför fönster, oftast putsad eller i natursten.

Spritputs, puts med en grov yta där ballasten består av grövre sandkorn.

Spröjs, list, vanligen av trä, som delar upp ett fönsters yta.

Stickbåge, båge eller valv som har formen av ett cirkelsegment, som är mindre än en halv cirkel.

Stilisera, förenkla och framhäva det typiska vid avbildning av något, till exempel ett växtmotiv i en fasad.

Strävpelare, pelare eller stödmur som skall motverka trycket från ett valv.

Suterrängvåning, våning helt eller delvis belägen under marknivå.

Sågtandsgesims, list av diagonalt mot murverket ställda tegelstenar, som i fasaden bildar en sågtandsliknande zigzagform. Även kallat strömskift.

T

Takfall, lutning av en takyta.

Takfot, nedre, horisontella, avslutningen på ett takfall.

Tandsnitt, listornament i form av en rad tättsittande och regelbundet ordnade kubformner på listens undersida

Tegel, byggnadsmaterial av lera som först torkats och sen bränts till olika former.

Travé, utrymmet mellan pelarna som bär upp ett, i kyrkan, slaget valv.

Tujor, vintergröna barrträd med mjuka, yviga barr och långa kottar. Tuja planteras ofta som prydnadsträd i parker och trädgårdar.

Typhus, villa uppförd efter typritningar.

Tälttak, (pyramidtak) tak med fyra takfall som upptill möts i en spets.

V

Valmat tak, sadel- eller mansardtak som på kortsidorna avslutas med ett takfall i stället för en vertikal gavel.

Vapenhus, förhall i kyrka där man i äldre tider lade sina vapen.

Vindskiva, skiva eller bräda som avslutar den utskjutande delen av taket på gaveln.

Volutgavel, vågformat gavelparti smyckat med spiralformade ornament.

Vång, skånskt ord för gärde, fält

Litteraturförteckning, ordlista

Dravnieks, G, *Byggandets Ord*, K-Konsult AB och AB svensk byggtjänst, 1988

Stewénus, J, *Kulturmiljövårdens bebyggelseregister*, Riksantikvarieämbetet, 1998

Broby-Johansson, R, *Konstordbok*, Rabén o Sjögren, 1968

Ahlstrand, J.T, *Arkitekturtermer*, Studentlitteratur, 1969

Björk, C, m. fl. *Så byggdes husen 1880-1980*, Stockholms Stadsbyggnadskontor och Statens råd för byggnadsforskning, 1984